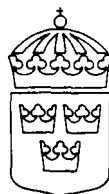

Regeringens proposition

1993/94:124

Ny lag om Allmänna arvsfonden

Prop.
1993/94:124

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 januari 1994

Carl Bildt

Bengt Westerberg
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny lag om Allmänna arvsfonden ersätter den nuvarande lagen från år 1928. Den nya lagen innehåller, i förhållande till nuvarande ordning, vissa ändringar och förtydliganden huvudsakligen i fråga om arvsfondens ändamål och användningsområde, beslutanderätten, handläggningen av arvsfondsärenden, godmanskap samt avstående från arv.

Hittillsvarande praxis beträffande utdelande av stöd ur fonden lagfästs i princip. Stöd skall sålunda kunna ges till verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. I första hand skall nyskapande och utvecklande verksamhet stödjas. Sådant stöd får också, om det bedöms som särskilt angeläget lämnas till ideella organisationers anläggningar, lokaler och utrustning. Den övergripande beslutanderätten beträffande stöd ur fonden föreslås ligga kvar hos regeringen, men en ny statlig myndighet, Arvsfondsdelegationen, inrättas. Delegationen, eller i vissa fall annan myndighet, skall besluta om stöd ur fonden inom de ramar och efter de riktlinjer som regeringen bestämmer. Allmänna arvsfonden skall som hittills förvaltas av Kammarkollegiet. Reglerna om kollegiets förvaltning moderniseras och omarbetas språkligt. Möjligheten att återkräva stöd som inte kommer till användning eller som används för annat ändamål än det avsedda föreslås bli lagfäst. I samband med att fonden avstår från egendom som annars skulle ha tillkommit fonden genom arv bör i vissa undantagsfall även ett penningbelopp kunna avstås när det gäller att rädda egendom som har stort kulturhistoriskt värde eller stor betydelse från naturvårdssynpunkt

m.m. Vidare föranleder den nya lagen om Allmänna arvsfonden följande ändringar i föräldrabalken och lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt. Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

Prop. 1993/94:124

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	4
	2.1 Förslag till lag om Allmänna arvsfonden	4
	2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt	8
	2.3 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken (1949:381)	9
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Nuvarande ordning	11
	4.1 Allmänna arvsfondens egendom	11
	4.2 Fondens ändamål och fondmedlens användningsområde	11
	4.3 Beslut om stöd ur fonden	12
	4.4 Redovisning och utvärdering av beviljat stöd	12
	4.5 Återbetalningsskyldighet	12
	4.6 Förvaltning	13
	4.7 God man	13
	4.8 Försäljning av fondens egendom	14
	4.9 Arvsavstående	14
	4.10 Överklagande	15
5	Allmän motivering	15
	5.1 Utgångspunkter	15
	5.2 Allmänna arvsfondens egendom	16
	5.3 Arvsfondens ändamålsbestämmelse och arvsfonds- medlens användningsområde	17
	5.4 Vem fördelar stöd ur arvsfonden?	23
	5.5 Handläggningen av ärenden om stöd ur fonden m.m.	26
	5.6 God man	29
	5.7 Beslut om egendom skall tas emot	30
	5.8 Avstående av arv	30
	5.9 Skattefrågor	34
	5.10 Information och uppföljning	35
	5.11 Finansiering	36
6	Ikraftträdande	36
7	Författningskommentar	36
	7.1 Förslaget till lag om Allmänna arvsfonden	36
	7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt	43
	7.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken (1949:381)	43
Bilaga 1	Sammanfattning av 1991 års arvsfondsutrednings förslag Allmänna arvsfonden (SOU 1992:120)	44
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	50
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttranden över betänkande av 1991 års arvsfondsutredning (SOU 1992:120) Allmänna arvsfonden	57
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 januari 1994	66

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1993/94:124

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om Allmänna arvsfonden,
2. lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt,
3. lag om ändring i föräldrabalken (1949:381).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till

Lag om Allmänna arvsfonden

Härigenom föreskrivs följande

Allmänna arvsfondens egendom

1 § Allmänna arvsfonden består av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller genom domstolsbeslut.

Vad som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som har tillfallit fonden enligt 1 kap. 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo.

2 § Av de medel som under ett räkenskapsår har tillfallit fonden skall en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Återstoden och årets avkastning skall vara tillgängliga för utdelning från och med närmast följande år men får också läggas till fonden.

3 § Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen skall tas emot.

4 § Testamente till någon annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Allmänna arvsfondens ändamål

5 § Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder.

6 § Stöd ur fonden skall i första hand lämnas till verksamhet som är nyskapande och utvecklande. Sådant stöd får också, om det bedöms som särskilt angeläget, lämnas till anläggningar, lokaler och utrustning.

7 § Stöd enligt 6 § får lämnas till organisationer som bedriver ideell verksamhet. Stöd enligt 6 § första meningen får om det finns särskilda skäl lämnas även till en offentlig huvudman.

Stöd får inte lämnas till enskilda personer.

8 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Arvsfonds-delegationen eller annan myndighet beslutar om fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden.

9 § Ansökan om stöd ur fonden skall vara skriftlig, och innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

Skyldighet att hålla medel avskilda

10 § Den som har tagit emot stöd ur Allmänna arvsfonden skall, om inte annat anges i beslutet, vara skyldig att hålla medlen avskilda.

Redovisning och återbetalningsskyldighet

11 § Den som beviljas stöd ur Allmänna arvsfonden skall föreläggas att inom viss tid efter mottagandet av medlen skriftligen redovisa hur medlen har använts.

12 § Stöd ur fonden skall betalas tillbaka

1. om stödet inte har förbrukats inom angiven tid eller för avsett ändamål,

2. om mottagaren inte inom föreskriven tid har lämnat redovisning enligt 11 §,

3. om mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har förorsakat att stöd ur fonden har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta.

13 § Om den myndighet till vilken redovisning lämnas finner att det finns skäl att överväga ett åläggande för mottagaren att betala tillbaka stöd ur fonden, skall ärendet överlämnas till Kammarkollegiet, som beslutar i frågan. Kammarkollegiet får, om det finns särskilda skäl, besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet.

Förvaltning

14 § Allmänna arvsfondens egendom förvaltas av Kammarkollegiet, som en särskild fond.

15 § Fondens rätt till egendom bevakas av Kammarkollegiet. Kollegiet för fondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

16 § Medel som tillfaller fonden skall överlämnas till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet skall ta emot och granska redovisning för förvaltning av egendom som tillfaller fonden.

God man

17 § Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet. Kammarkollegiet skall förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

18 § God man behöver inte förordnas

1. om fonden har utesluts från arv genom testamente och Kammarkollegiet bedömer att det inte finns någon anledning till klander,
2. om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, eller
3. om egendom som har tillfallit fonden som legat utgörs av pengar.

19 § Om egendom har tillfallit fonden genom gåva som inte endast utgörs av pengar skall Kammarkollegiet förordna en god man att ta hand om egendomen.

20 § Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

I fråga om god man enligt denna lag gäller vad som är föreskrivet om syssломän i 18 kap. handelsbalken.

Försäljning av fondens egendom m.m

21 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden.

22 § Annan lös egendom än tomträtt skall av den gode mannen säljas på offentlig auktion, om Kammarkollegiet inte medger annat.

Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, skall de tillämpas.

23 § Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som har tillfallit fonden, gäller ifråga om egendomens försäljning 21 och 22 §§.

Arvsavstående

24 § Arv eller försäkringsbelopp, som har tillfallit Allmänna arvsfonden, får helt eller delvis avstås till någon annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller till andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens släkting eller någon annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt.

25 § Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns särskilda skäl får ett belopp av det arv som tillfallit fonden tillsammans med sådan egendom avstås till mottagaren av denna att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

26 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet beslutar om avstående av arv och försäkringsbelopp.

27 § Den som vill att ett arv eller ett försäkringsbelopp som har tillfallit fonden skall avstås helt eller delvis, skall ansöka om detta hos Kammarkollegiet. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen i det län, där den avlidne senast har haft sitt hemvist, att utreda frågan.

Om Kammarkollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet överlämna handlingarna med eget yttrande till regeringen.

En ansökan om arvsavstående skall göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription har tillfallit fonden.

Om en ansökan har kommit in för sent skall den avvisas.

Överklagande

28 § Kammarkollegiets beslut enligt 13 § och 27 § fjärde stycket får överklagas till länsrätten. I övrigt får beslut enligt denna lag inte överklagas.

Kostnader

29 § Kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden skall betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

30 § Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda fonden enligt denna lag skall betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

Redovisning till riksdagen

31 § Regeringen skall varje år före januari månads utgång lämna redovisning till riksdagen för hur medel från Allmänna arvsfonden har fördelats under föregående budgetår samt ange den kommande inriktningen av stödet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. Genom lagen upphävs lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om

1. beslut om stöd och arvsavstående som har meddelats före ikraftträdandet,

2. anmälan som har gjorts till en tingsrätt enligt 7 § lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden före ikraftträdandet samt

3. ansökan om arvsavstående som har gjorts före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till

Prop. 1993/94:124

Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärfvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).

För egendom, som förvärfvas genom att arv avstås enligt 5 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

För egendom, som förvärfvas genom att arv *eller försäkringsbelopp* avstås enligt 24 eller 25 § lagen (1994:000) om Allmänna arvsfonden, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

¹ Senaste lydelse 1974:857

2.3 Förslag till Lag om ändring i föräldrabalken (1949:381)

Prop. 1993/94:124

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 22 § föräldrabalken¹ (1949:381) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Har egendom i dödsbo, vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 §, efter preskription av rätt att ta arv eller testamente eller annars tillfallit allmänna arvsfonden gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden*.

Har egendom i dödsbo, vilken har förvaltats av en god man som avses i 11 kap. 3 §, efter preskription av rätt att ta arv eller testamente eller annars tillfallit Allmänna arvsfonden gäller i fråga om egendomens försäljning *lagen (1994:000) om Allmänna arvsfonden*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

¹ Balken omtryckt 1990:1526.

Allmänna arvsfonden tillkom enligt ett beslut av 1928 års riksdag i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom lagen (1928:279) om arv uteslöts från arvsrätt.

Vid tillskapandet av Allmänna arvsfonden angavs som fondens ändamål att främja vård och fostran av barn och ungdom. Genom en lagändring år 1969 utvidgades fondens bidragsändamål till att avse också omsorg om handikappade.

I april 1987 beslutade regeringen att Barn- och ungdomsdelegationen årligen skulle anvisa medel ur Allmänna arvsfonden för utdelning till stöd för "fostran av ungdom" varmed i detta sammanhang avses personer i åldrarna 7-25 år.

Frågan om Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling (se bl.a. bet. 1981/82:SoU8, 1985/86:SoU3 och 11, 1986/87:SoU18 och 1989/90:SoU29). Riksdagen har avslagit motionsförslag om att fondens ändamål skulle utvidgas till att avse även insatser för äldre (se bet. 1988/89:SoU6). Vidare har riksdagen framhållit att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta och att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser.

Under de senaste åren har riksdagen vidare avslagit motionsyrkanden (bet. 1989/90:SoU3 och 29) om att beslut rörande understöd ur Allmänna arvsfonden, i stället för av regeringen, skall fattas av en styrelse eller nämnd med parlamentarisk förankring. Riksdagen har också avslagit motionsyrkanden (bet. 1989/90:SoU29) om att medel borde återföras till arvlåtarens kommun och att handläggningen av ansökningar om och beviljande av medel ur Allmänna arvsfonden borde ligga på respektive kommuns kommunstyrelse.

Med anledning av regeringens skrivelse (skr. 1989/90:131) med redovisning för fördelningen av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 1988/89 uttalade socialutskottet (bet. 1989/90:SoU29) att regeringen gett ändamålsparagrafen en vid tolkning och att det av det redovisade materialet inte gått att helt klarlägga om utdelningen av medel till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Med anledning av en hemställan från utskottet gav riksdagen (rskr. 1989/90:318) regeringen till känna att en översyn borde göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse.

Mot bakgrund av detta tillkallades i januari 1991 en särskild utredare för att göra en översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse m.m. Utredaren, som antog namnet 1991 års arvsfondsutredning, lämnade i november 1992 betänkandet Allmänna arvsfonden (SOU 1992:120). Betänkandet har remissbehandlats.

Utredarens sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. De lagförslag som läggs fram i betänkandet finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 3*.

Det framlagda förslaget faller utanför *Lagrådets* granskningsområde.

4 Nuvarande ordning

4.1 Allmänna arvsfondens egendom

Den grundläggande bestämmelsen om Allmänna arvsfondens rätt till arv finns i 5 kap. ärvdabalken. Av 1 § framgår att kvarlåtenskap, till vilken arvsberättigad fysisk person saknas, skall tillfalla Allmänna arvsfonden.

Närmare bestämmelser om Allmänna arvsfonden finns i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden (arvsfondslagen). Enligt lagen skall den egendom som tillfaller fonden i arv eller genom gåva eller testamente utan sammanblandning med andra medel förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Vidare tillfaller egendom som utlänning efterlämnar här i riket Allmänna arvsfonden, om egendomen enligt lagen i det land som han var medborgare i skulle tillfalla staten, kommun, allmän fond eller inrättning.

En tiondel av de medel som under året har flutit in till fonden skall läggas till fonden. Återstoden skall tillsammans med årets avkastning vara tillgänglig för utdelning från och med nästföljande år. Regeringen får, om omständigheterna föranleder det, till fonden lägga medel som är tillgängliga för utdelning. Medel får också stå kvar för förräntning för att delas ut under kommande år.

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden förenats med villkor, skall regeringen besluta om egendomen skall tas emot. Testamente till förmån för annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Arvsfondens bokförda värde uppgick den 30 juni 1993 till ungefär 597 miljoner kronor och marknadsvärdet till ungefär 947 miljoner kronor. Under budgetåret 1992/93 kom det in drygt 154 miljoner kronor netto till arvsfonden. Det finns för budgetåret 1993/94 ungefär 175 miljoner kronor att dela ut.

4.2 Fondens ändamål och fondmedlens användningsområde

Enligt arvsfondslagens ändamålsbestämmelse (1 §) skall fonden främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Understöd får inte lämnas för åtgärd som det åligger stat eller kommun att bekosta.

4.3 Beslut om stöd ur fonden

Prop. 1993/94:124

Stöd ur fonden ges dels inom ramen för särskilt riktade satsningar från regeringens sida – specialsatsningar – dels genom en löpande prövning av de ansökningar som kommer in till fonden.

Ansökningar som är att hänföra till vård av barn och ungdom, fostran av barn samt omsorg om handikappade bereds inom Socialdepartementet och samtliga beslut fattas av regeringen.

Civildepartementet ansvarar för stöd ur Allmänna arvsfonden till främjande av fostran av ungdomar (åldrarna 7-25 år). Barn- och ungdomsdelegationen, som är ett rådgivande organ åt regeringen i frågor rörande unga människors uppväxtvillkor, handlägger och fattar beslut i dessa ärenden. Om ärendet är av principiell betydelse eller annars av större vikt eller om det är fråga om att lämna stöd med mer än 200 000 kronor skall ärendet överlämnas till regeringen. Sådana ärenden bereds i Civildepartementet och beslut fattas av regeringen.

Ansökningar om stöd ur fonden remitteras mer eller mindre formbundet till olika myndigheter och organisationer för yttrande.

I regeringskansliet (inkl. Barn- och ungdomsdelegationen) är uppskattningsvis åtta årsarbetskrafter sysselsatta med uppgifter som rör Allmänna arvsfonden. Dessa bekostas av budgetmedel.

4.4 Redovisning och utvärdering av beviljat stöd

Varje mottagare av stöd ur Allmänna arvsfonden skall, enligt beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, inom en bestämd tid komma in med en redogörelse för eller utvärdering av den verksamhet som angetts i ansökan samt en ekonomisk redovisning för användningen av det beviljade beloppet. När det gäller privaträttsliga subjekt skall redovisningen vara bestyrkt av behöriga revisorer. I fråga om flerårsprojekt skall i samband med ansökan för det följande året ges in en lägesrapport och en ekonomisk redovisning. Mottagare av större projektstöd skall göra mera ingående utvärderingar av effekterna av beviljat stöd. Särskilda satsningar blir vanligen föremål för mer omfattande utvärderingar.

4.5 Återbetalningsskyldighet

I beslut om stöd ur arvsfonden föreskrivs att belopp som inte förbrukas skall betalas tillbaka till fonden.

Om stöd beviljas i fråga om anläggningar m.m. föreskrivs i beslutet att mottagaren av medlen skall förbinda sig att

- a) snarast och senast inom ett år efter det att stödet beviljats fullgöra det ändamål som avses med ansökan,
- b) inom tre månader efter det att ändamålet fullgjorts till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skicka in ett av revisorer bestyrkt räkenskapssammandrag rörande de totala kostnaderna för det avsedda ändamålet,

- c) upplåta lokaler som anordnats med stödet också åt andra ungdoms- och handikapporganisationer i den mån detta kan ske utan att det väsentligt inkräktar på den egna verksamheten samt
- d) om någon av utfästelserna under a)-c) inte fullgörs eller om verksamhet som avses med stödet upphör, flyttas eller undergår väsentlig förändring inom tio år efter det att stödet beviljades återbetala så stor del av stödet som regeringen bestämmer.

Om stöd har beviljats för båtar skall mottagaren förbinda sig att se till att båten och de ombordvarande vid färd är försedda med betryggande räddningsanordningar, att inte utan regeringens medgivande lägga ned eller väsentligt inskränka den verksamhet, för vilken båten är avsedd att användas, samt att om någon av dessa utfästelser inte fullgörs att betala tillbaka stödet eller del av det till fonden.

4.6 Förvaltning

Allmänna arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond, skild från statskapitalet. Kollegiet företräder vidare arvsfondens intressen, för talan och svarar i mål och ärenden som rör fonden. Kollegiet bevakar också att dödsbo, som fonden har del i, avvecklas på ett riktigt sätt. Kollegiet får vidare godkänna testamenten till förmån för annan än fonden samt för arvsfondens räkning under vissa förhållanden besluta om avstående från arv och om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden.

Egendom som har tillfallit fonden anses närmast tillhöra staten. Fondens egendom ingår dock, som nämnts tidigare, inte i den statliga budgeten.

Allmänna arvsfonden är som särskilt rättssubjekt skyldig att betala statlig fastighetsskatt. Fonden har sitt säte i Stockholm och betraktas i skattehänseende som en stiftelse.

Frågan hur stöd ur fonden skall betraktas skatterettsligt är inte reglerad i lag. Kontrolluppgift lämnas dock inte och stödet anses inte vara skattepliktig inkomst.

Kammarkollegiet betalar ut beviljat stöd efter rekvisition från den som beviljats stödet. Belopp som inte rekvirerats inom viss tid återgår till fonden.

Kammarkollegiets kostnader för medelsförvaltningen av fonden och avvecklingen av dödsbon m.m. betalas ur fonden. Kostnaderna för detta uppgick under budgetåret 1992/93 till ungefär 7 miljoner kronor. Kollegiets förvaltning av fonden revideras av Riksrevisionsverket.

Länsstyrelserna har viss tillsynsskyldighet över stödverksamheten.

4.7 God man

Om det vid ett dödsfall inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om fonden är universell testamentsstagare skall god man utses av allmän domstol att företräda fonden vid boutredningen (7 § arvsfondslagen). Den gode mannen står under Kammarkollegiets tillsyn

och sköter det praktiska arbetet med dödsboet. När boutredningen är klar redovisar den gode mannen sin förvaltning till Kammarkollegiet och betalar återstående medel till fonden.

Om egendom, som inte utgörs av pengar, tillfallit arvsfonden som gåva eller legat, skall lämplig person förordnas att omhänderta och sälja egendomen.

4.8 Försäljning av fondens egendom

Kammarkollegiet beslutar om försäljning av fast egendom som tillhör Allmänna arvsfonden, om egendomens värde är högst tio miljoner kronor. Är värdet högre än detta belopp beslutar regeringen. Lös egendom skall i princip säljas på offentlig auktion (8 § arvsfondslagen).

4.9 Arvsavstående

I vissa fall får arv som tillfallit arvsfonden avstås till någon annan (5 § arvsfondslagen). Detta får ske om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Arv får också avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt. Vidare får arv, som utgörs av egendom av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårds-synpunkt, avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på ett lämpligt sätt. Däremot kan kontanta medel inte avstås för att t.ex. ställa i ordning eller bevara sådan egendom.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Kammarkollegiet. I vissa fall krävs riksdagens tillstånd, nämligen om det rör sig om avstående av egendom till ett värde som överstiger 800 000 kronor. Kammarkollegiet får besluta om avstående när värdet av den egendom ansökan avser enligt bouppteckningen inte överstiger 500 000 kronor. Om det i ett ärende om avstående av arv uppkommer fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, skall Kammarkollegiet med eget yttrande överlämna ärendet till regeringen för avgörande.

Om någon vill att arv som har tillfallit fonden skall avstås helt eller delvis, skall han ge in ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsen skall genast underrätta Kammarkollegiet om ansökningen samt, sedan utredning gjorts, skicka in handlingarna i ärendet tillsammans med ett eget yttrande till kollegiet. Om kollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet skicka in handlingarna till regeringen tillsammans med eget yttrande.

För egendom som avstås enligt arvsfondslagen utgår arvsskatt till staten som om förvärvet har skett genom testamente efter den avlidne.

Ett beslut om fördelning av medel ur fonden får inte överklagas. Kammarkollegiets beslut i frågor om avstående av egendom som tillfallit fonden får överklagas hos regeringen. I övrigt får Kammarkollegiets beslut enligt arvsfondslagen inte överklagas (13 § arvsfondslagen).

5. Allmän motivering

5.1 Utgångspunkter

Allmänna arvsfonden tillkom, som nämnts inledningsvis, i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar genom en lag år 1928 uteslöts från arvsrätt. Begränsningen av arvsrätten ansågs kräva en särskild ordning för att ta hand om egendom efter avlidna som inte efterlämnade närmare släktingar och heller inte hade förfogat över kvarlåtenskapen genom testamente.

Den år 1928 genomförda begränsningen av arvsrätten medförde en betydande utvidgning av det allmännas arvsrätt. Frågan om användningen av det allmännas arv fick därigenom större betydelse. Utgångspunkten för lagregleringen av det allmännas arvsrätt blev att kvarlåtenskap som inflyter till det allmänna på grund av att arvsberättigad släkting saknas skulle tillfalla en fond, Allmänna arvsfonden, och användas för understöd av åtgärder till främjande av samhällets barnavård. Medlen skulle inte flyta in bland statens övriga inkomster. Skälet till detta var att en begränsning av arvsrätten inte borde ske i syfte att bereda staten inkomster för att täcka löpande utgifter.

Syftet med Allmänna arvsfonden har varit att den skall främja ändamål som står de ofta förekommande testamentsändamålen nära och att främja sådana allmännyttiga ändamål, som regelmässigt inte tillgodoses genom anslag av allmänna medel.

Fondens ändamål avsåg alltså ursprungligen främjande av barns och ungdomars vård och fostran. År 1969 utvidgades ändamålet till att också avse omsorg om handikappade.

Under de år som gått sedan Allmänna arvsfonden tillskapades har ändamålsbestämmelsen varit föremål för översyn vid flera tillfällen. I flera riksdagsmotioner har föreslagits att fondens ändamål skall utvidgas till att omfatta också äldre personer. Riksdagen har avslagit dessa motionsyrkanden bl.a. med motiveringen att behovet inom de stödberättigade områdena fortfarande är stort och att arvsfondens främsta syfte – att stimulera till utveckling och prövning av nya idéer – annars skulle motverkas.

En av huvuduppgifterna för 1991 års arvsfondsutredning har varit att pröva hur arvsfondslagen och tillämpningen av denna motsvarar dagens behov och framtida behov av utveckling av verksamheter för berörda målgrupper. Utredarens uppgift har varit att utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och se över om arvsfondsmedlens användningsområden kan få en tydligare struktur.

Enligt gällande ordning har regeringen delegerat vissa beslut i frågor som rör stöd ur Allmänna arvsfonden. Sålunda har bl.a. Barn- och ungdomsdelegationen, Statens handikappråd, Statens ungdomsråd, Socialstyrelsen och Handikappinstitutet fått disponera arvsfondsmedel för stöd till olika projekt. Utredarens uppdrag i detta sammanhang var att göra en analys och bedömning av effekterna av den delegering som hittills förekommit och överväga möjligheterna att delegera även andra grupper av arvsfondsärenden från regeringen till en lämplig myndighet.

Enligt den praxis som utvecklats kan bidrag till stat eller kommun inte beviljas för sådana åtgärder som det åligger staten eller kommunerna att bekosta enligt lag eller författning. Praxis innebär också att det för att stöd skall beviljas i allmänhet krävs att det rör sig om verksamhet som innebär förnyelse och utveckling. Stöd lämnas enligt praxis inte till enskilda. Inte heller ges stöd till utlandsresor eller till verksamhet som bedrivs utomlands.

Utredarens uppgift har också varit att analysera behovet av uppföljning och erfarenhetsspridning samt föreslå åtgärder för att tillgodose dessa behov.

5.2 Allmänna arvsfondens egendom

Regeringens förslag: Allmänna arvsfonden består av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller domstolsbeslut.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Förslaget har inte kommenterats särskilt.

Skälen för regeringens förslag:

Enligt nuvarande ordning består Allmänna arvsfonden av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva eller testamente. Det framgår alltså inte av lagen att egendom kan tillfalla fonden genom förmånstagarförordnande i försäkringsavtal. Fonden kan dock vara förmånstagare t.ex. i ett förmånstagarförordnande till "arvingar". I förordnandet kan ha angetts att förmånstagare skall vara i första hand försäkringstagarens make eller en namngiven person och i andra hand hans arvingar. Om andra arvingar än Allmänna arvsfonden saknas kan försäkringsbeloppet därigenom komma att tillfalla fonden. Sådana förordnanden är vanliga vid både individuell försäkring och i villkorsförordnande i grupp-försäkring.

Det är självklart att Allmänna arvsfonden också bör kunna tillgodogöra sig egendom i de fall då fonden uttryckligen angetts som förmånstagare i ett försäkringsavtal. Detta bör framgå av lagen.

Även medel som tillfallit Allmänna arvsfonden vid en likvidation av ett aktiebolag m.m. bör i lagen nämnas bland den egendom som ingår i Allmänna arvsfonden.

Prop. 1993/94:124

5.3 Arvsfondens ändamålsbestämmelse och arvsfondsmedlens användningsområde

Regeringens förslag: Allmänna arvsfonden skall ha till ändamål att ge stöd till verksamhet av ideell karaktär till förmån för barn, ungdomar och personer med funktionshinder. För sådana ändamål får stöd ur arvsfonden lämnas till nyskapande och utvecklande verksamhet. Stöd får lämnas till organisation som bedriver ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig huvudman. Stöd får inte lämnas till enskilda personer. Stöd får också, om det bedöms som särskilt angeläget, lämnas som bidrag till ideella organisationers anläggningar, lokaler eller utrustning.

Utredarens förslag: Allmänna arvsfonden skall ha till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade. För sådant ändamål skall stöd lämnas till ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig verksamhet. Stöd får inte lämnas till enskilda personer. I ett särskilt yttrande i utredningen lämnas förslag som i princip överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat förslaget är positiva till utredarens förslag. Några remissinstanser framhåller vikten av att en viss del av arvsfondens medel avsätts för stöd till organisationers lokaler m.m. Barn- och ungdomsdelegationen, Riksförbundet av intresseföreningar för schizofreni, Rädda barnen och Röda korset tillstyrker de förslag som lämnas i det särskilda yttrandet.

Skälen för regeringens förslag:

Målgrupperna

De målgrupper som i dag kommer i fråga för stöd ur Allmänna arvsfonden är barn och ungdomar upp till 25 år samt människor med funktionshinder.

Utgångspunkten vid inrättandet av Allmänna arvsfonden var att arvsfondsmedlen skulle gå till ett på förhand bestämt allmännyttigt ändamål. Att ändamålet bestämdes till främjande av barns och ungdomars vård och fostran motiverades i första hand av sociala skäl. I andra hand betonades arvets viktigaste funktion, nämligen att sörja för det uppväxande släktet och underlätta för detta att fylla sin uppgift till samhällets bästa. Ändamålsbestämmelsens utvidgning till att omfatta också omsorgen om funktionshindrade ansågs på sin tid vara väl förenlig med de tanke-

gångar som kommit till uttryck i samband med arvsfondslagens tillkomst. I övrigt har fondens ändamål varit klart avgränsat och inriktat på bestämda persongrupper samt varit avsett för vissa angivna uppgifter.

Barn och ungdomar, som bor i Sverige, lever i dag huvudsakligen under goda förhållanden. Vi har i Sverige en internationellt sett låg spädbarns- och barnadödlighet. De flesta barn har god fysisk och psykisk hälsa. Dagens barn växer upp i ett välorganiserat samhälle där deras familjers grundläggande behov är tillgodosedda.

Men det finns också en annan bild av barnens situation i dagens välfärdsamhälle. Det finns t.ex. många barn som är särskilt utsatta och sårbara till följd av missförhållanden i hemmet, funktionshinder eller invandring. En del barn har hälsoproblem och det finns barn med olika typer av utvecklingsavvikelser. Drogmissbruk och brottslighet bland ungdomar är ett i dag växande problem.

Huvudansvaret för vård och fostran av barn och ungdomar ligger på familjen. Samhällets insatser skall ses som ett komplement till hemmets ansvar. FN:s barnkonvention är ett grundläggande dokument när det gäller barns och ungdomars rättigheter. Konventionen omfattar i princip alla viktiga samhällsområden som berör barn och ungdomar. Det ansvar som samhället har för att barn och ungdomar får växa upp under goda förhållanden kommer också till uttryck genom socialtjänstlagen (1980:620). Också i övrigt har vi i Sverige en lagstiftning som i hög grad utgår från barns behov och rättigheter. Men det räcker inte med lagstiftning för att tillförsäkra barn och ungdomar goda uppväxtvillkor. För att en lagstiftning skall få fullt genomslag krävs ekonomiska och personella resurser samt ett personligt engagemang. I framför allt sistnämnda hänseende spelar frivilliga och ideella krafter en stor roll.

Dagens ungdomar växer upp i ett samhälle som förändras i snabb takt. Därmed förändras också ungdomars livsstilar och behov snabbare än tidigare. Det internationella engagemanget ökar. Det är därför angeläget att genom stöd ur fonden kunna stimulera en utveckling inom olika områden som berör ungdomar, men som inte alltid kan förutses. Ungdomars möjligheter till personligt ansvar och delaktighet i samhällsutvecklingen är därvid centrala utgångspunkter.

Handikappfrågorna har hög prioritet i regeringens politik. På förslag av regeringen har riksdagen beslutat om flera viktiga handikappolitiska förbättringar, som började gälla den 1 januari 1994. Då trädde bl.a. lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade i kraft. Genom den ges svårt funktionshindrade personer en lagstadgad rätt till olika insatser för stöd och service. Vid samma tidpunkt infördes också en ny statlig stödform, s.k. assistansersättning. Ersättningen är avsedd att täcka kostnader för personlig assistans för personer med svåra funktionshinder. Även i andra viktiga avseenden innebär riksdagens beslut att stödet till funktionshindrade personer förbättras.

Trots dessa reformer och andra förbättringar som genomförts finns det alltjämt hinder för funktionshindrades fulla delaktighet och jämlikhet i samhället. Allmänna arvsfonden har en viktig funktion att fylla i ansträngningarna med att undanröja dessa hinder. Genom stöd ur fonden

kan framför allt handikapporganisationerna och andra ideella organisationer ges möjligheter att initiera och driva försöks- och utvecklingsprojekt inom handikappområdet. Dessa projekt utgör ofta viktiga komplement till de insatser som staten, kommunerna och landstingen svarar för. Det finns åtskilliga exempel på stödformer för funktionshindrade personer, som i dag är etablerade men som kommit till genom satsningar ur Allmänna arvsfonden.

Ekonomiskt stöd från Allmänna arvsfonden har de senaste åren lämnats till nyskapande och utvecklande projekt som har haft till syfte att pröva nya verksamheter eller utveckla nya metoder i redan etablerade verksamheter. Fondmedel har vidare lämnats för inköp av samt ny-, om- och tillbyggnad av handikapporganisationernas rekreations- och fritidsanläggningar. Stöd ur arvsfonden har också lämnats till lokaler för ungdomsverksamhet, bl.a. scoutgårdar och ungdomslokaler inom trosamfund och idrottsrörelser. Handikapporganisationernas centrala och regionala organisationer har beviljats stöd för att utrusta sina kanslier. Stöd har vidare lämnats till inköp och upprustning av båtar och utbildningsfartyg. Slutligen har stöd ur arvsfonden lämnats till visså utbildnings- och informationsaktiviteter, bl.a. projekt med anknytning till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Stöd ur Allmänna arvsfonden har lämnats endast till juridiska personer, t.ex. föreningar, stiftelser och organisationer, vars verksamhet huvudsakligen är av ideell karaktär. I en del fall har stöd lämnats till statliga myndigheter, landsting och kommuner.

De ändamål för vilka stöd ur Allmänna arvsfonden lämnats har under årens lopp begränsats betydligt genom den praxis som uppkommit. Ändå har det ifrågasatts om stöd ur fonden har lämnats till verksamheter som inte omfattas av det fastställda ändamålet för fondens verksamhet. Bland annat har, som tidigare nämnts, socialutskottet ansett att regeringen har gett ändamålsbestämmelsen en vid tolkning (bet. 1989/90:SoU29). Utskottet har därvid anført att det inte kunnat utläsas huruvida stöd har utgått till en offentlig huvudman för verksamhet som det ålegat denne att utföra.

Däremot torde det finnas en bred enighet om att Allmänna arvsfondens målgrupper också i fortsättningen bör vara barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Inte någon remissinstans har ifrågasatt detta. Frågan är i stället om det finns anledning att utvidga arvsfondens ändamål till att omfatta också andra målgrupper som kan anses ha ett särskilt behov av bidrag, t.ex. äldre personer, flyktingar, socialt utslagna eller brottsoffer.

Det belopp i Allmänna arvsfonden, som var tillgängligt för utdelning uppgick budgetåret 1992/93 till cirka 166 miljoner kronor. Detta belopp utgör mindre än en tiondels procent av årsomsättningen för den sociala sektorn i Sverige. Allmänna arvsfonden har hittills inte varit i en sådan situation att det för utdelning tillgängliga beloppet inte har kunnat delas ut. Fondmedlen anses tvärtom otillräckliga. Detta har lett till att kraven på den sökandes egeninsats undan för undan har skärpts och att en allt hårdare prioritering görs mellan ansökningarna. Det finns alltså i dag

inte något utrymme för att utvidga arvsfondens ändamål till att omfatta nya målgrupper utan att minska utrymmet för stöd till barn, ungdomar och funktionshindrade personer.

Det finns enligt regeringens mening inte någon anledning anta att behovet av stöd från Allmänna arvsfonden skulle bli mindre i framtiden för de målgrupper som för närvarande omfattas av ändamålet med Allmänna arvsfonden.

Som tidigare anförts har syftet med Allmänna arvsfonden alltifrån början varit att främja ändamål som står testamentsändamålen nära och som främjar sådana allmännyttiga ändamål. Det har varit fråga om ändamål som regelmässigt inte tillgodoses genom anslag av allmänna medel. Arvet har traditionellt haft ett socialt syfte som gått ut på att bidra till det uppväxande släktets underhåll och fostran.

En utvidgning av arvsfondens ändamål till ytterligare målgrupper skulle, med oförändrad utdelningspraxis, vara ägnad att splittra den stödverksamhet som Allmänna arvsfonden bedriver. Möjligheterna att göra effektiva insatser på angelägna områden skulle därmed minska.

Med hänvisning till det sagda anser regeringen i likhet med utredaren att Allmänna arvsfondens ändamål också i fortsättningen bör omfatta endast målgrupperna barn, ungdomar och personer med funktionshinder.

Allmänna arvsfondens ändamål

Vid den granskning av rådande praxis, som utredaren har gjort, har framkommit att Allmänna arvsfondens medel huvudsakligen har använts för att utveckla ideell och offentlig verksamhet i fråga om barn, ungdomar och personer med funktionshinder. Stöd ur fonden har inriktats på initiativ till ny verksamhet och vidareutveckling av befintlig verksamhet.

Utredaren har föreslagit att den huvudsakliga inriktningen även i fortsättningen blir att *utveckla* verksamheter till förmån för fondens målgrupper. Men för att bryta funktionshindrade personers isolering, ge dem en aktiv och meningsfull fritid samt en möjlighet till delaktighet och minskat beroende föreslår utredaren också att fonden även i framtiden skall ha möjlighet att – *utan särskilt utvecklingskrav* – lämna stöd till olika investeringar som t.ex. rekreations- och fritidsanläggningar för funktionshindrade och till utrustning av handikapporganisationernas kanslier. Vidare bör fonden enligt utredaren, liksom nu, kunna lämna bidrag till kostnaderna för om-, till- och nybyggnad av ungdomslokaler. Utredaren anser också att arvsfonden även i fortsättningen skall ges möjlighet att stödja olika informations- och utbildningsinsatser.

Allmänna arvsfondens ändamålsinriktning har alltid varit framåt-syftande. En strävan har varit att stimulera till utveckling och prövande av nya idéer. Från denna utgångspunkt innebär nuvarande praxis – att i vissa fall ge stöd åt verksamhet utan krav på förnyelse och utveckling – ett avsteg från den principiella inriktningen av ändamålet.

Regeringens förslag har som utgångspunkt att stöd ur arvsfonden inte får ges till befintlig och kontinuerlig verksamhet. Enligt regeringens uppfattning kan det dock även finnas investeringsbehov inom de ifrågasvarande målgruppernas verksamhet som är särskilt angelägna att stödja och som inte finansieras genom statliga bidrag.

Staten ger idag bidrag till allmänna samlingslokaler. Samlingslokalerna är till för alla målgrupper. Bl.a. kan bidrag lämnas till handikappanpassning av lokaler. Därutöver finns inga särskilda statsbidrag till lokaler, t.ex. ungdomslokaler. En särskild översyn av statens bidrag till allmänna samlingslokaler (dir. 1993:65) pågår för närvarande. Utredningen skall bl.a. belysa vilka behov som skall prioriteras när det gäller det framtida stödet till lokaler.

Mot denna bakgrund anser regeringen att stöd ur Allmänna arvsfonden som huvudregel endast skall lämnas till förnyande och utvecklande verksamhet. Dessutom kan, om det bedöms som särskilt angeläget, stöd även kunna lämnas till ideella organisationers anläggningar, lokaler, inventarier och utrustning, om dessa behövs för att en verksamhet skall kunna utvecklas. Stödet skall då avse kostnader som inte kan täckas genom statliga bidrag.

Stöd ur Allmänna arvsfonden bör inte heller i fortsättningen få lämnas som ett allmänt drift- eller organisationsstöd.

Fondmedlens användningsområde

Vid Allmänna arvsfondens tillkomst var inriktningen att fondmedlen i första hand skulle tas i anspråk av kommuner och landsting. Först om det inte fanns några ansökningar om stöd från kommuner eller landsting kunde disponibelt belopp användas på annat sätt för samhällets barnavård. Man syftade därmed på föreningar och stiftelser, vilka hade till uppgift att tillgodose samma syften som samhällets barnavårdande verksamhet. I och med den allmänna välståndsutvecklingen har kommuner och landsting numera genom lagstiftning ålagts ett ansvar för verksamheter som tidigare fick stöd ur arvsfonden. Det är numera inte kommunerna som dominerar bland medelsmottagarna utan de ideella föreningarna.

Regeringen anser det angeläget att den inriktning, som stödet ur Allmänna arvsfonden numera har, bör gälla också i fortsättningen. Fondmedlen bör alltså bara kunna användas till verksamheter som har en ideell inriktning.

Utredaren har föreslagit att arvsfondsmedlen i första hand skall lämnas till ideell verksamhet. Uttrycket "ideell verksamhet" tar sikte på sådan verksamhet som bedrivs av ett icke offentligt organ utan eget vinstsyfte och som är befriad från statlig inkomstskatt för inkomstslaget näringsverksamhet.

Regeringen anser, i likhet med vad som anförts i det särskilda yttrandet, att det i lagtexten bör betonas att verksamhet som får stöd ur fonden skall ha en ideell karaktär. Det bör alltså klart framgå att varken kommersiell verksamhet eller offentliga åtaganden kan bli föremål för

stöd ur fonden. Vidare bör, som anförts i det särskilda yttrandet, markeras att stöd enligt huvudregeln endast får lämnas till en organisation vars syfte är att organisera och bedriva ideell verksamhet.

Vad därefter gäller stöd till verksamhet som bedrivs av det allmänna skiljer man för närvarande på frivillig och obligatorisk offentlig verksamhet. Med frivillig offentlig verksamhet avses sådan verksamhet som bedrivs inom ramen för det offentliga organets allmänna kompetens i den omfattning som organet självt bestämmer. Med obligatorisk offentlig verksamhet avses sådan verksamhet som det allmänna är skyldigt att tillhandahålla. I dag får, som tidigare nämnts, stöd ur arvsfonden inte lämnas för en åtgärd, som det enligt lag eller annan författning åligger stat eller kommun att bekosta.

Utredaren har anförts att det vid tolkningen av vad som åligger stat och kommun att bekosta uppkommer svårigheter att närmare bestämma omfattningen av det allmännas ansvar. Enligt vad utredaren framhåller tycks de bidragsbeviljande myndigheterna tolka föreskriften så att det är möjligt att ge stöd ur arvsfonden för utveckling av verksamhet eller försöksverksamhet inom det allmännas obligatoriska ansvarsområde.

Utredarens förslag i denna del bygger på tanken att i detta sammanhang jämställa all offentlig verksamhet och begränsa möjligheterna att lämna stöd ur fonden genom att föreskriva att det skall finnas särskilda skäl för att stöd skall få lämnas till offentlig verksamhet. Enligt utredarens förslag skall alltså både obligatorisk och frivillig offentlig verksamhet i princip kunna bli föremål för stöd ur arvsfonden. Genom att införa krav på särskilda skäl markeras att fonden inte generellt får tas i anspråk för verksamheter som det åligger det allmänna att bekosta.

Regeringen anser att stöd ur arvsfonden bör kunna lämnas till offentlig huvudman om det finns särskilda skäl.

Utredaren har föreslagit att stöd skall kunna lämnas till *offentlig verksamhet*. Regeringen anser emellertid att det i sammanhanget är bättre att använda uttrycket *offentlig huvudman*, som i och med den snabba förändring som för närvarande sker inom den offentliga finansierade och/eller offentligt organiserade verksamheten framstår som ett mer ändamålsenligt och flexibelt begrepp än offentlig verksamhet.

Särskilda skäl kan t.ex. vara att offentlig huvudman tillsammans med en ideell organisation vill utveckla frivilliga och ideella insatser eller då en kommun i samverkan med en grupp personer som inte organiserat sig juridiskt vill utveckla en verksamhet. Villkoret bör dock även i fråga om stöd till det allmänna vara att verksamheten har en ideell karaktär. Stöd bör i dessa fall inte kunna lämnas till investeringar.

Regeringens förslag: En ny statlig myndighet, Arvsfondsdelegationen, inrättas under Socialdepartementet. Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Arvsfondsdelegationen eller annan myndighet beslutar om stöd ur fonden. Stöd ur fonden beslutas inom de medelsramar som regeringen bestämmer och enligt regeringens riktlinjer.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som behandlat förslaget är positiv till utredarens förslag. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser dock att en nyinrättad myndighet bör vara fristående från regeringskansliet. Alternativt bör man enligt hovrätten uppdra åt någon befintlig myndighet, t.ex. Kammarkollegiet, att fördela arvsfondsmedel. *Statskontoret* anser också att en ny myndighets kansli bör kunna knytas till en befintlig myndighet t.ex. Socialstyrelsen. *Kammarkollegiet* anser att utdelningen av stöd ur fonden skall vara mera fristående från regeringen än vad utredningen föreslagit och att Kammarkollegiet är en lämplig s.k. värmyndighet för en Arvsfondsdelegation. *Demensförbundet* avstyrker inrättandet av en Arvsfondsdelegation på grund av risk för dubbelarbete eftersom vissa ansökningar skall ligga kvar hos regeringen. Även *Unga synskadade* är skeptiska till inrättandet av en särskild myndighet eftersom den nuvarande organisationen enligt dess uppfattning fungerat väl. *Riksrevisionsverket* framhåller att det finns anledning att närmare pröva förutsättningarna för att samla allt ansvar för Allmänna arvsfonden i en och samma organisation. *Statens ungdomsråd* och *Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund* anser att fördelningen av arvsfondsmedel i vissa fall även i fortsättningen bör kunna delegeras till myndigheter.

Skälen för regeringens förslag:

Fram till år 1969 var regeringen enda beslutande organ i frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden. Genom en lagändring det året öppnades möjlighet för regeringen att i vissa fall delegera beslutanderätten till en underordnad myndighet.

Den tillämpade ordningen – att regeringen har haft att göra de policybetonade och samhällspolitiska ställningstagandena medan detaljregleringen i huvudsak flyttats över till underlydande myndigheter – har inneburit väsentliga fördelar. Regeringen har snabbt och smidigt kunnat leda utvecklingen, vilket har varit av stor betydelse eftersom normerna för bidragsgivningen är mycket knapphändigt reglerade i arvsfondslagen. Genom den nuvarande ordningen har anspråken på enhetlighet och effektivitet kunnat förenas med en betydande handlingsfrihet.

Fördelningen av arvsfondsmedel har tillkommit i ett särskilt syfte och för särskilt angivna ändamål. Regeringen anger årligen den kommande

inriktningen för stöd ur fonden och fattar beslut om särskilda satsningar. Fördelningen av arvsfondsmedel sker därmed utifrån en bedömning av vad som framstår som mest angeläget i ett allmänt samhällsperspektiv. Man kan därför säga att arvsfonden har kommit att fylla en funktion i barn-, ungdoms- och handikappolitiken.

Regeringen anser sammantaget att fördelarna med att ha kvar den övergripande beslutanderätten hos regeringen är så stora att någon ändring av nuvarande ordning i det hänseendet inte bör komma i fråga.

Efter en ändring i arvsfondslagen år 1969 kan regeringen alltså delegera till någon annan myndighet att besluta i frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden. Under 1980-talet har möjligheten att delegera tillämpats bl.a. genom att *Barn- och ungdomsdelegationen* årligen fått disponera arvsfondsmedel (numera 25 procent av disponibla utdelningsmedel) för stöd till projekt för fostran av ungdom. *Statens handikappråd* har fått medel för att kunna stödja projekt som utvecklar fritidsverksamhet för funktionshindrade personer. *Socialstyrelsen* har fått medel för att stödja projekt med syfte att utveckla modeller för arbete och sysselsättning för funktionshindrade och för att utveckla stödet i fråga om anhöriga till funktionshindrade personer. *Statens ungdomsråd* har fått regeringens uppdrag att fördela medel till projekt som syftar till att skapa träffpunkter för ungdomar. Slutligen har medel ur arvsfonden ställts till *Handikappinstitutets* förfogande för att utveckla bl.a. datateknik som kan öka funktionshindrade personers självständighet och oberoende.

Enligt regeringsformen skall i princip alla regeringsärenden avgöras av regeringen som kollektiv. I motiveringen till denna bestämmelse anförde departementschefen i grundlagspropositionen (prop 1973:90 s. 184) dels att en sådan regel förutsätter att regeringens arbete kan begränsas till sådana angelägenheter som typiskt sett kräver ett ställningstagande från regeringsorganet, dels att det var angeläget att arbetsmängden ytterligare reduceras genom decentralisering av ärendegrupper.

Även om alltså den övergripande och policybetonade beslutanderätten i fråga om stöd ur fonden enligt vår mening bör ligga kvar hos regeringen finns det skäl att överväga en delegering av de arvsfondsärenden som typiskt sett inte kräver ett ställningstagande från regeringens sida. Det gäller t.ex. alla detaljärenden där det bildats en fast praxis.

Enligt nuvarande ordning förekommer alltså viss delegation av beslutanderätten till andra organ. Enligt utredaren fungerar delegationen tillfredsställande på ungdomssidan. Detta har uppenbarligen att göra med att delegationen skett till ett organ som varit nära knutet till regeringskansliet, Barn- och ungdomsdelegationen. Någon motsvarighet till en sådan delegation finns inte på handikappområdet.

En mera allmän decentralisering av beslutanderätten är enligt regeringens uppfattning ägnad att skapa oenhetlighet vid prövningen av arvsfondsärenden. Möjligheterna att väga olika behov mot varandra skulle minska. Dessutom skulle möjligheterna till uppföljning och erfarenhets-spridning kunna försväras. Om beslutandemyndigheten inte är knuten till regeringen skulle man dessutom gå miste om den dialog mellan regeringskansliet och berörda samhällssektorer, som är så viktig i sammanhanget.

Regeringen anser därför i likhet med utredaren och de flesta remissinstanser att övervägande skäl talar för att arvsfondsärenden, som inte har en övergripande policykaraktär, delegeras till en särskild myndighet. Regeringen bör dock ha möjlighet att delegera beslutanderätten i arvsfondsärenden även till andra myndigheter, exempelvis Statens ungdomsråd. Denna möjlighet kan utnyttjas om det skulle anses ändamålsenligt i vissa särskilda typer av ärenden.

Regeringen föreslår att en ny myndighet skapas benämnd Arvsfondsdelegationen. Delegationen bör ha till huvudsaklig uppgift att fördela medel ur Allmänna arvsfonden, att följa upp projekt som beviljats stöd samt att informera allmänheten om arvsfondens ändamål och fondmedlens användningsområde (se vidare avsnitt 5.10). Det bör, efter samma modell som gäller för Barn- och ungdomsdelegationen, i en särskild förordning närmare regleras vilka uppgifter delegationen skall ha.

Regeringens förslag innebär sammanfattningsvis följande. Varje år skall regeringen fatta beslut om övergripande principer för fördelningen av medel ur Allmänna arvsfonden. Ansökningar om stöd ur Allmänna arvsfonden ställs till Arvsfondsdelegationen eller den myndighet som handlägger ifrågavarande ärenden om stöd ur arvsfonden. Beslut i ärenden av principiell betydelse eller annars av större vikt skall överlämnas till regeringen. Likaså skall ärenden i fråga om stöd som rör betydande belopp överlämnas till regeringen. Ett riktmärke bör därvid vara att om stödet väntas överstiga 300 000 kronor i dagens penningvärde bör ärendet överlämnas till regeringen.

Arvsfondsdelegationen bör vara en statlig myndighet inom regeringskansliet. Delegationen bör bestå av tjänstemän inom regeringskansliet och bör organisatoriskt sortera under Socialdepartementet. Ledamöterna i delegationen bör utses av regeringen. Beredningen av ärendena om stöd ur arvsfonden bör liksom hittills ske inom resp. fackdepartement (Socialdepartementet och Civildepartementet).

Frågor om stöd ur Allmänna arvsfonden som Arvsfondsdelegationen har att pröva bör kunna överlåtas åt ordföranden, åt någon annan ledamot eller åt en grupp av ledamöter.

Utredaren har föreslagit att beslut om stöd ur fonden fattas sektorsvis genom att särskilda beslutsenheter för målgrupperna barn, ungdomar och personer med funktionshinder inrättas inom Arvsfondsdelegationen. Grunden för förslaget är att möjliggöra korta handläggningstider och täta beslutstillfällen.

Den möjlighet att delegera beslutsfattande till ordförande eller ledamöter som föreslås kan enligt regeringens mening fylla samma funktion som en sektorsvis uppdelning. Det finns därför inte skäl att göra den typ av ärendeindelning som utredaren föreslagit.

Regeringens förslag: Ansökningsförfarandet och skyldigheten att redovisa hur arvsfondsmedlen har använts lagregleras. Redovisningen av användningen av medlen sker till Arvsfondsdelegationen eller den myndighet som annars beviljat stödet. Den som har tagit emot stöd ur Allmänna arvsfonden skall vara skyldig att hålla medlen avskilda om inte annat föreskrivs i beslutet om stöd. Arvsfondsmedel som inte har förbrukats inom föreskriven tid eller för avsett ändamål skall betalas tillbaka. Om mottagaren har förorsakat att stöd ur fonden felaktigt har lämnats eller lämnats med för högt belopp och han borde ha insett detta skall han betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

Kammarkollegiet beslutar om återbetalning av stöd ur fonden och får helt eller delvis efterge återbetalningsskyldigheten om det finns särskilda skäl.

Utredarens förslag: Överensstämmer i princip med regeringens. Utredaren har dock ansett att frågan om återbetalning skall prövas av Arvsfondsdelegationen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalat sig tillstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag:

Ansökningsförfarandet

Enligt nuvarande ordning finns det inte några bestämmelser om själva ansökningsförfarandet. Utredaren har funnit att denna ordning inte är tillfredsställande. Ansökningarna är ofta inte kompletta och handläggarna av arvsfondsärenden måste sätta av mycket tid för att hjälpa allmänheten till rätta.

Regeringen anser i likhet med utredaren att det är ändamålsenligt att i en ny arvsfondslag införa allmänna bestämmelser om vad en ansökan skall innehålla. Detaljerade föreskrifter i detta hänseende bör införas i en arvsfondsförordning.

Regeringen föreslår att en ansökan om stöd ur arvsfonden alltid skall göras skriftligen hos Arvsfondsdelegationen eller den myndighet som har att handlägga ifrågavarande ärenden. Om ärendet är av sådan karaktär att det är regeringen som skall besluta i ärendet skall det lämnas över till regeringen. En ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens rätt till stöd ur fonden. Vilka särskilda uppgifter som behövs bör framgå av en arvsfondsförordning. Ansökan skall vara undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

Om en ansökan inte uppfyller föreskrifterna bör sökanden få en möjlighet att komplettera den. Om sökanden inte följer en sådan anmaning får ansökan prövas i befintligt skick.

Skyldighet att hålla arvsfondsmedel avskilda

Om utmätning görs hos den som har tagit emot stöd ur Allmänna arvsfonden eller om denne går i konkurs kan arvsfondsmedlen komma att tas i anspråk för att täcka dennes skulder. Med hänsyn till ändamålet med Allmänna arvsfonden är det enligt regeringens uppfattning mycket otillfredställande om arvsfondsmedlen kan användas för att täcka skulder som inte har samband med det ändamål för vilket arvsfondsmedel beviljats.

Enligt 3 kap. 3 § konkurslagen (1987:632) ingår i ett konkursbo all egendom som tillhörde gäldenären vid konkursutbrottet eller som tillfaller denne under konkursen och som är sådan att den kan utmätas. Egendom som finns hos gäldenären vid konkursutbrottet anses tillhöra denne om det inte framgår att egendomen tillhör någon annan. Den som äger egendom som finns i gäldenärens besittning har rätt att få ut denna. Sådan s.k. separationsrätt gäller bl.a. egendom till vilken äganderätten inte har övergått till gäldenären samt gods som innehas i kommission. I fråga om kontanta medel har ägaren separationsrätt om det rör sig om s.k. redovisningsmedel. Med redovisningsmedel avses medel som gäldenären har tagit emot för annans räkning med skyldighet att redovisa för dem (se lagen [1944:181] om redovisningsmedel). Enligt huvudregeln krävs för separationsrätt att gäldenären har avskilt medlen t.ex. genom att sätta in dem på ett särskilt bankkonto.

Stöd ur Allmänna arvsfonden utgör normalt inte redovisningsmedel hos mottagaren. Att mottagaren är skyldig att i förhållande till den beviljande myndigheten redovisa hur medlen använts, ändrar inte detta förhållande, eftersom medlen tagits emot för egen räkning. Någon separationsrätt på den grunden finns alltså i allmänhet inte.

För att gäldenärens egendom skall anses ingå i konkursboet krävs emellertid också att den kan utmätas. Enligt 5 kap. 6 § utsökningsbalken får medel som för särskilt angivet ändamål har anvisats gäldenären av staten, kommun eller annan menighet eller av samfund, stiftelse eller inrättning med allmännyttigt syfte eller har samlats in bland allmänheten, inte mätas ut om det skulle strida mot det angivna ändamålet. Om medlen har betalats ut gäller utmätningsförbudet dock bara så länge medlen hålls avskilda.

Med hänvisning till det sagda bör det införas en lagstadgad skyldighet för den som har tagit emot stödet att hålla medlen avskilda. Detta kan ske t.ex. genom att pengarna sätts in på ett separat bankkonto där det särskilda ändamålet anges. Om medlen hålls avskilda kan de inte utmätas och ingår därmed inte heller i mottagarens konkursbo. I vissa fall skulle dock en sådan skyldighet kunna vara onödigt betungande för mottagaren, exempelvis om det rör sig om endast ett mindre belopp. I ett sådant fall bör det kunna anges i beslutet om stöd att medlen inte behöver hållas avskilda.

När stöd lämnas ur Allmänna arvsfonden är det av stor betydelse att det sker en kontroll av hur medlen har använts. Denna uppföljning är viktig dels för att kunna få bekräftat att det projekt som en ansökan avsett verkligen har genomförts, dels för att kunna ta till vara de erfarenheter som projektet gett i syfte att förbättra situationen för barn, ungdomar och funktionshindrade personer.

Enligt nuvarande ordning finns inga lagföreskrifter om redovisningsskyldighet. I beslutet om stöd föreskrivs att sökanden inom en viss tid skall lämna en redogörelse för verksamheten/projektet och/eller ett av revisor bestyrkt räkenskapssammandrag rörande kostnaderna för ändamålet. Till beslutet fogas anvisningar angående redovisning av stödet.

Skyldigheten att redovisa mottagna arvsfondsmedel bör lagregleras. Redovisning bör ske till Arvsfondsdelegationen eller den myndighet som annars beviljat stödet. Det bör ankomma på respektive myndighet att meddela närmare anvisningar om vad en redovisning skall innehålla.

Utredaren har i detta sammanhang också föreslagit en regel enligt vilken Arvsfondsdelegationen skulle få granska hur mottagaren har använt stödet ur arvsfonden. I det syftet skulle delegationen få kräva in upplysningar och handlingar och få tillträde till områden och andra lokaler än bostäder för att utföra granskningen. För att genomföra åtgärderna skulle delegationen få begära handräckning av kronofogdemyndigheten. Förslaget har avstyrkts av Sveriges advokatsamfund. Regeringen anser att de föreslagna befogenheterna skulle utgöra alltför ingripande åtgärder i det sammanhang som det här är fråga om. Regeringen finner därför att det får anses tillfyllest att den ansvariga myndigheten har möjlighet att kräva in en redovisning av hur stödet har använts och, om en tillfredsställande sådan inte inkommer, aktualisera frågan om återkrav av stödet.

I enlighet med riksdagens beslut (bet. 1989/90:SoU3, rskr. 1989/90:14) skall regeringen till riksdagen regelbundet lämna en samlad redovisning för hur Allmänna arvsfondens medel fördelats under det gångna budgetåret. En redovisning bör enligt vad socialutskottet uttalat (bet. 1991/92:SoU13) innehålla både en analytisk redogörelse för medelstilldelningen och en detaljerad sammanställning över beviljade ansökningar. Vidare bör den kommande inriktningen av stödet också redovisas.

Också regeringens redovisningsskyldighet till riksdagen bör lagregleras.

Återbetalningsskyldighet

Skyldigheten att under vissa omständigheter betala tillbaka arvsfondsmedel är enligt nuvarande ordning inte reglerad. Utredaren har påpekat att det sätt på vilket återbetalningsskyldigheten i dag är konstruerad har många brister. Regeringen anser i likhet med utredaren att återbetalningsskyldigheten bör lagregleras.

En skyldighet att betala tillbaka arvsfondsmedel helt eller delvis bör kunna föreligga i följande situationer:

- a) medlen förbrukas inte inom föreskriven tid,
- b) medlen används inte för angivet ändamål,
- c) mottagaren av stödet underlåter att inom föreskriven tid och på föreskrivet sätt lämna redovisning av hur arvsfondsmedlen har använts eller
- d) mottagaren har lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan eller har på annat sätt förorsakat att medel ur fonden har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och har bort inse detta.

En återbetalningsskyldighet bör om det finns särskilda skäl kunna helt eller delvis efterges.

Frågan om återbetalning och eftergift bör prövas av den myndighet som har att företräda fonden, nämligen Kammarkollegiet. För det fall att Arvsfondsdelegationen eller den myndighet som annars beviljat stödet finner att det kan finnas skäl att överväga återbetalningsskyldighet bör ärendet överlämnas till Kammarkollegiet som beslutar i frågan. Kammarkollegiets beslut i fråga om återbetalningsskyldighet bör få överklagas till länsrätten. Detsamma bör gälla kollegiets beslut rörande eftergift av återbetalningsskyldigheten.

5.6 God man

Regeringens förslag: God man för Allmänna arvsfonden förordnas av Kammarkollegiet i stället för av tingsrätten.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har uttalat sig har tillstyrkt förslaget.

Skälen för regeringens förslag:

Om det då ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden eller om arvsfonden är universell testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla förhållandet till tingsrätten. Rätten skall utse en god man med uppgift att företräda arvsfonden vid boutredningen. Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen behörigen fullgör sina skyldigheter.

Utredaren har föreslagit att ärendena om förordnande av god man flyttas över från tingsrätterna till Kammarkollegiet. Det huvudsakliga skälet för detta är att en sådan överflyttning utgör ett led i strävandena att befria de allmänna domstolarna från uppgifter som inte har med rättsskipning att göra. Ett annat skäl är att Kammarkollegiet därmed får möjlighet att se till att de gode män som förordnas är kompetenta för uppgiften.

Regeringen ansluter sig till utredarens förslag.

Enligt den föreslagna ordningen blir den gode mannen mer att betrakta som en uppdragstagare åt Kammarkollegiet än enligt nuvarande ordning. Förhållandet mellan Kammarkollegiet och den gode mannen blir ett rent uppdragsförhållande och bygger på ett ömsesidigt förtroende. Reglerna i 18 kap. handelsbalken om sysselmän gäller i tillämpliga delar för god man enligt arvsfondslagen.

Någon rätt att överklaga ett beslut om förordnande eller entledigande av god man behövs inte.

5.7 Beslut om egendom skall tas emot

Regeringens förslag: Uppgiften att besluta om viss egendom skall tas emot flyttas från regeringen till Kammarkollegiet

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte uttalat sig i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag:

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar regeringen enligt nuvarande regler huruvida egendomen skall tas emot. Ett sådant beslut är enligt regeringens uppfattning inte typiskt sett av den övergripande eller policybetonade karaktär som kräver ett ställningstagande av regeringen. Snarare är ett sådant ärende av den arten att det lämpligen kan ingå bland Kammarkollegiets förvaltningsuppgifter att pröva. Det bör därför anföras åt Kammarkollegiet att pröva om egendom i nu förevarande fall bör tas emot.

5.8 Avstående av arv

Regeringens förslag: Arv eller försäkringsbelopp, som har tillfallit Allmänna arvsfonden, får i vissa fall helt eller delvis avstås till någon annan. Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt. Ingår även pengar i ett sådant arv får, om det finns särskilda skäl, ett belopp avstås till mottagaren av egendomen. Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet, och skall inte i något fall vara beroende av tillstånd från riksdagen. Ansökan om arvsavstående görs hos Kammarkollegiet. Ansökningstiden skall vara begränsad till tre år efter dödsfallet eller från det att arvet tillfallit arvsfonden genom preskription.

Utredarens förslag: Överensstämmer med regeringens.

Prop. 1993/94:124

Remissinstanserna: Tillstyrks huvudsakligen av de remissinstanser som uttalat sig.

Skälen för regeringens förslag:

Avstående av arv eller försäkringsbelopp

Arv som har tillfallit Allmänna arvsfonden får helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Också i andra fall får arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som har stått arvlåtaren nära om det kan anses skäligt. Det finns inte någon anledning att ändra på den ordningen.

Enligt nuvarande ordning finns ingen laglig möjlighet att avstå försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död och som inte ingår i dennes kvarlåtenskap. Enligt vad som framgår av 1 § förslaget till ny arvsfondslag består Allmänna arvsfonden av bl.a. egendom som har tillfallit fonden genom förmånstagareförordnande i försäkringsavtal. Det är enligt regeringens uppfattning konsekvent och rimligt att försäkringsbelopp bör kunna avstås på samma sätt som arv. Det bör därför införas en möjlighet att avstå också ett försäkringsbelopp som utfaller efter arvlåtarens död och som inte ingår i dennes kvarlåtenskap.

Arvsavstående för kulturhistoriska ändamål m.m.

Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får enligt nuvarande ordning avstås till en juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt. Någon laglig möjlighet att dessutom avstå pengar för att ställa i ordning egendomen finns inte.

Möjligheten att avstå egendom, som är av kulturellt intresse, infördes år 1981. Sedan dess har i genomsnitt sju beslut om avstående fattats varje år på denna grund. I några fall har, trots bristande lagstöd, också kontanta belopp avståtts. Sedan regeringen i ett beslut år 1991 (C 90/1384/ST) förklarat att ett kontant belopp inte kan avstås i nu förevarande fall, har sådana utbetalningar upphört.

Den nuvarande ordningen bygger på tanken att det är angeläget att egendom som har ett kulturellt intresse eller ett värde från kulturvårdssynpunkt kan övertas av institutioner och organisationer som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på ett lämpligt sätt. Om egendomen måste säljas till högsta möjliga pris kan detta syfte motverkas.

Regeringen anser att det inte finns anledning att ha en annan uppfattning i dag än när möjligheten infördes. Med hänsyn till att avståenden på ifrågavarande grund förekommit endast i ringa omfattning påverkar sådana avståenden uppenbarligen inte i någon nämnvärd grad arvsfon-

dens understödjande verksamhet. Någon ändring i fråga om möjligheten att avstå egendom för kulturella eller naturvårdande ändamål föreslås därför inte.

Enligt nuvarande ordning finns dock som nämnts inte någon möjlighet att betala kontanta medel i samband med avstående för kulturella eller naturvårdande ändamål. Detta har tydligen i många fall bidragit till att institutioner och sammanslutningar – t.ex. museer, bibliotek och hembygdsgräddor – inte ansett sig kunna ta emot egendom eftersom man har saknat resurser för finansiering av nödvändiga upprustningsåtgärder. Ett förbud mot avstående av kontanta belopp i dessa fall tycks alltså motverka syftet med möjligheten att avstå egendom som har kulturellt eller naturvårdande intresse.

Regeringen ansluter sig till utredarens förslag att det bör införas en laglig möjlighet att kunna avstå kontanta belopp i förevarande fall. Möjligheten bör dock vara starkt begränsad. Avståendet av kontanta medel bör bara få ske när det är aktuellt med omedelbara och nödvändiga åtgärder för egendomens fortsatta bestånd t.ex. takläggning, flyttning av egendomen, konservering eller restaurering av egendomen. Det bör inte komma i fråga att avstå belopp för normalt underhåll och drift av egendomen. Kontanta medel bör därför bara få avstås när det finns särskilda skäl.

Regeringen föreslår alltså sammanfattningsvis att kontanta medel i förevarande sammanhang skall kunna avstås om det föreligger särskilda skäl.

Ansökan om arvsavstående

Den som önskar att arvsfonden skall avstå från arv, skall enligt gällande regler ge in en ansökan till länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsen skall underrätta Kammarkollegiet om ansökningen och utreda frågan om arvsavstående samt med eget yttrande överlämna ärendet till kollegiet.

Enligt nuvarande ordning finns inte någon tidsfrist inom vilken en ansökan om arvsavstående skall göras. I de fall då det inte kan utrönas om den döde har efterlämnat arvinge eller annan arvsberättigad som före arvsfonden är berättigad till arvet kan avsevärd tid förflyta innan en ansökan görs. Detta har att göra med att det i sådana fall skall utfärdas en kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar med anmaning till okända arvingar att göra sin rätt till arvet gällande inom fem år från den dag, då kungörelsen var införd i tidningen (16 kap. 2 § ärvdabalken).

Den nuvarande ordningen medför olägenheter för bl.a. arvsfondens medelshantering i och med att det för lång tid kan vara svävande om medlen ingår i arvsfonden eller inte. Regeringen avsluter sig därför till utredarens förslag att begränsa den tid inom vilken en ansökan om arvsavstående skall göras till tre år. Tiden skall räknas från dagen för dödsfallet eller, om arv tillfallit fonden genom den tidigare nämnda femårspreskriptionen, från den dag då arvet tillfallit fonden.

Införandet av en ansökningsfrist medför att en prövning måste ske om ansökan om arvsavstående har gjorts i rätt tid. Eftersom det är Kammarkollegiets uppgift att bevaka preskription i förevarande fall är det ändamålsenligt att ansökningar om arvsavstående ges in till kollegiet. Kollegiets uppgift blir i detta sammanhang att avvisa en för sent inkommen ansökan.

I de fall en ansökan skall prövas i sak finns det i flertalet fall behov av att förhållandena utreds av länsstyrelsen i det län där den döde senast har haft sitt hemvist. Länsstyrelsens medverkan i ärenden om arvsavstående bör alltså finnas kvar i sådana fall. Detta bör ske på så sätt att Kammarkollegiet efter prövning att ansökan kommit in i rätt tid, får överlämna ärendet till vederbörande länsstyrelse för utredning. Länsstyrelsen får därefter i enlighet med nuvarande ordning redovisa utredningsresultatet för Kammarkollegiet.

Beslut om arvsavstående

Beslut om avstående fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får beslut inte fattas om att till någon avstå egendom till ett värde överstigande 800 000 kronor.

Beslut om avstående av arv som har tillfallit arvsfonden får enligt 4 § förordningen (1988:913) om instruktion för Kammarkollegiet fattas av kollegiet när någon har ansökt om att egendom skall avstås och värdet av egendomen enligt bouppteckningen inte överstiger 500 000 kronor. Om det i ett ärende om arvsavstående uppkommer en fråga av särskild vikt från allmän synpunkt, skall Kammarkollegiet överlämna ärendet tillsammans med eget yttrande till regeringen.

Någon anledning att ändra på nuvarande ordning i fråga om regeringens beslutanderätt vid avstående av arv finns inte. Liksom nu bör regeringen också kunna bemyndiga Kammarkollegiet att besluta i vissa ärenden om arvsavstående. Med hänsyn bl.a. till penningvärdets utveckling föreslås dock att beloppsgränsen höjs från 500 000 kronor till 2 000 000 kronor. Beloppsgränsen bör kunna höjas i framtiden om penningvärdets utveckling föranleder det.

I sin beredning av ärenden om arvsavstående bör Kammarkollegiet ta in yttranden från närmast berörda fackmyndigheter, t.ex. Riksantikvarieämbetet när det gäller avstående för kulturhistoriska ändamål.

Enligt nuvarande arvsfondslag får Kammarkollegiets beslut i fråga om avstående av egendom som har tillfallit fonden överklagas till regeringen (13 § arvsfondslagen). Ett sådant beslut är helt beroende av en skönsmässig bedömning. Det kan inte antas att en överinstans skulle kunna göra en säkrare bedömning i frågan än vad Kammarkollegiet gjort. Möjligheten att överklaga Kammarkollegiets beslut i sådana frågor bör därför avskaffas.

När det gäller riksdagens inflytande över vissa beslut om arvsavstående kan konstateras att det enligt nuvarande ordning endast är ett fåtal ärenden som kommer under riksdagens prövning. Något behov av att

behålla en sådan lagregel finns knappast. Det föreslås därför att den gällande regeln om inhämtande av riksdagens tillstånd i fråga om arvsavstående inte får någon motsvarighet i den nya lagen.

Prop. 1993/94:124

5.9 Skattefrågor

Regeringens förslag: För egendom som förvärvas genom att Allmänna arvsfonden avstår från arv skall även i fortsättningen arvsskatt tas ut. Stöd ur Allmänna arvsfonden skall även i fortsättningen vara fritt från inkomstskatt utan att det behöver anges uttryckligen.

Utredarens förslag: För egendom som förvärvas genom att arvsfonden avstår från arv som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt med eventuellt tillhörande kontantbelopp uttas inte arvsskatt medan förvärv som sker på grund av avstående av annat skäl liksom tidigare skall vara arvsskattepliktigt. Stöd ur Allmänna arvsfonden undants uttryckligen från inkomstskatteplikt.

Remissinstanserna: Kammarkollegiet anser att man bör avvakta den översyn av arvs- och gåvoskattelagen som är aktuell och att frågan om skattebefrielse tills vidare, liksom för närvarande, bör lösas dispensvägen.

Skälen för regeringens förslag:

Om någon förvärvar egendom genom att Allmänna arvsfonden avstår från arv utgår arvsskatt för förvärvet (1 § andra stycket lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt (AGL)). Denna ordning bör behållas. Bestämmelsen innebär emellertid att också organisationer och föreningar som tar emot egendom som är värdefull från kulturhistorisk eller natur- eller kulturvårdssynpunkt måste betala arvsskatt. Utredningen har, med hänvisning till att detta inte kan anses ligga i linje med ändamålet med ett sådant arvsavstående, föreslagit ett undantag från skyldigheten att betala arvsskatt i sådana fall. Frågan om en ny arvs- och gåvoskattelag övervägs f.n. i Finansdepartementet. I avvaktan på dessa överväganden bör någon ändring av arvsskattereglerna inte göras. I detta sammanhang kan också, som Kammarkollegiet påpekat, hänvisas till att regeringen enligt 58 a § AGL kan medge undantag från skatteplikt enligt lagen om det föreligger synnerliga skäl. Denna bestämmelse kan tillämpas när det gäller arvsavstående av egendom med kulturhistorisk betydelse m.m.

I praxis har stöd ur Allmänna arvsfonden till följd av stödets särskilda karaktär inte inkomstbeskattats. Denna ordning bör bestå. Detta behöver inte särskilt anges i kommunalskattelagen. Normalt sett kommer inte heller gåvobeskattning ifråga, bl.a. med hänsyn till att mottagarna i de

flesta fall torde vara av det slaget att de är frikallade från gåvåskatteplikt enligt AGL. Endast undantagsvis kan stödet ha karaktär av näringsbidrag enligt bestämmelserna i punkt 9 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370). Så kan vara fallet om bidraget avser t.ex. upprustning av en fastighet. De nämnda reglerna innebär i så fall att det i praktiken inte sker någon beskattning.

5.10 Information och uppföljning

Regeringens bedömning: Initiativ bör tas till en tydlig och målgruppsanpassad information om Allmänna arvsfonden. Metoder för utvärdering och effektmätning av projekten bör utvecklas.

Utredarens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har uttalat sig har påpekat vikten av utökade informationsinsatser.

Skälen för regeringens bedömning:

Genom stöd ur Allmänna arvsfonden har många förnyelse- och utvecklingsprojekt kunnat påbörjas och genomföras. I många fall har på detta sätt helt nya verksamheter kommit i gång, vilket inneburit väsentliga förbättringar för barn, ungdomar och personer med funktionshinder.

Det är viktigt att allmänheten har kunskap om Allmänna arvsfonden, eftersom det är bland allmänheten som de presuntiva arvlåtarna finns. Ett betydelsefullt inslag i arvsfondens verksamhet bör därför vara att informera om dels fondens struktur och ändamål, dels inom vilka verksamhetsområden som arvsfondsmedlen används och vilka effekter användningen fått. Det är också viktigt att de som kan komma i fråga för stöd får information om arvsfondens verksamhet, utdelningspraxis samt ansökningsförfarandet. Det bör lämpligen ankomma på Arvsfondsdelegationen att, i samverkan med Kammarkollegiet, svara för erforderlig information i sammanhanget.

Ett viktigt inslag i arvsfondsverksamheten är att följa upp och utvärdera projekt som har utförts med stöd ur fonden. Genom att mottagarna är skyldiga att redovisa hur arvsfondsmedlen har använts blir det möjligt att göra en sådan uppföljning. Det bör ankomma på Arvsfondsdelegationen, att utveckla metoder för utvärdering och effektmätning utifrån övergripande mål och syften.

Regeringens förslag: Kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

Utredarens förslag: Medel för Arvsfondsdelegationens alla kostnader anvisas över statsbudgeten.

Remissinstanserna: Riksrevisionsverket föreslår en ordning som i huvudsak överensstämmer med regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag:

Uppgifter som rör Allmänna arvsfonden sysselsätter för närvarande åtta årsarbetskrafter inom Socialdepartementet, Civildepartementet och Barn- och ungdomsdelegationen. Regeringens bedömning är att personalbehovet för fördelning av stöd ur fonden kommer att vara detsamma som i dag.

Regeringskansliets kostnader för Allmänna arvsfonden bekostas över anslag på statsbudgeten. Kammarkollegiets kostnader för att förvalta och företräda arvsfonden, som 1992/93 uppgick till ungefär 7 miljoner kronor, bekostas däremot av arvsfonden. Riksrevisionsverket har framhållit att det inte finns några sakliga skäl till att administrativa kostnader i arvsfonden finansieras på olika sätt. Enligt verkets uppfattning ligger det nära till hands att dessa kostnader för arvsfonden genomgående finansieras av fondmedel.

Regeringen delar i princip Riksrevisionsverkets uppfattning. Kostnader för fördelning av stöd ur Allmänna arvsfonden bör betalas ur fonden enligt de grunder som regeringen bestämmer.

6 Ikraftträdande

Den föreslagna lagstiftningen kan lämpligen träda i kraft den 1 juli 1994.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om Allmänna arvsfonden

Den nya lagen ersätter lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden.

1 §

Paragrafen ersätter 1 § första stycket i den nuvarande lagen.

I paragrafens *första stycke* anges den egendom som Allmänna arvsfonden består av. Den ändringen har gjorts i förhållande till nuvarande ordning att även egendom som tillfallit arvsfonden genom förmånstagarförordnande i försäkringsavtal och genom domstolsbeslut anges ingå i fonden. Egendom kan tillfalla fonden genom domstolsbeslut i samband med likvidation av aktiebolag (13 kap. 13 § tredje stycket aktiebolagslagen, 1975:1385), bankaktiebolag (10 kap. 13 § tredje stycket bankaktiebolagslagen, 1987:618), föreningsbank (9 kap. 14 § fjärde stycket föreningsbankslagen, 1987:620), och försäkringsrörelse (14 kap. 14 § fjärde stycket försäkringsrörelselagen, 1982:713).

I *andra stycket*, som motsvarar 14 § i den nuvarande lagen, hänvisas till 1 kap. 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo. Bestämmelsen innebär att egendom som utlänning efterlämnar här i riket skall tillfalla Allmänna arvsfonden, om egendomen enligt lagen i det land där han var medborgare skulle tillfalla staten, kommun, allmän fond eller inrättning.

2 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 1 § andra stycket och 2 § tredje stycket i den nuvarande lagen.

3 §

Bestämmelsen, som reglerar fallet att ett testamente eller en gåva till fonden har förenats med villkor, motsvarar 6 § i den nuvarande lagen. Den ändringen har gjorts att Kammarkollegiet i stället för regeringen skall besluta om egendomen skall tas emot.

4 §

Bestämmelsen, som gäller godkännande av testamente till någon annan än fonden, överensstämmer i sak med 4 § i den nuvarande lagen.

5 §

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om Allmänna arvsfondens ändamål. Den motsvaras delvis av 1 § första stycket i den nuvarande lagen.

Målgruppen är barn (0-11 år), ungdomar (12-25 år) och personer med funktionshinder. Arvsfonden skall huvudsakligen främja utveckling av verksamheter till förmån för dessa grupper.

6 §

Med begreppet nyskapande och utvecklande verksamhet avses att markera att arvsfondens ändamål är framtidsytande och att stöd ur fonden skall stimulera till verksamhet som innebär utveckling och prövande av nya idéer. Sådant stöd får, om det bedöms som särskilt angeläget, lämnas till ideella organisationers anläggningar eller lokaler (inköp, ny-,

om- eller tillbyggnad) eller till utrustning. Sådana ändamål är investeringar inom målgruppernas områden när det gäller lokaler, utrustning m.m. som behövs för att en verksamhet skall kunna utvecklas. Stöd får inte lämnas som ett allmänt stöd till en löpande verksamhet.

7 §

Bestämmelsen är ny och anger att stöd skall utgå till organisationer som bedriver ideell verksamhet. Kommersiella verksamheter kan inte få stöd, oavsett om de i övrigt uppfyller kraven.

Om det finns särskilda skäl, skall stöd kunna lämnas också till offentlig huvudman. Detta skall dock endast gälla ifråga om stöd till nysskapande och utvecklande verksamhet. Offentlig huvudman kan således inte få stöd till investeringar. Ett särskilt skäl kan vara att stödet utvecklar frivilliga och ideella insatser i anslutning till offentlig verksamhet eller att en kommun i samverkan med ideell organisation vill förnya eller utveckla sin verksamhet. Ett annat särskilt skäl kan vara att en kommun i samverkan med en sammanslutning som inte är en juridisk person vill utveckla verksamhet som bedrivs av det allmänna eller initiera en ny verksamhet inom det allmännas ansvarsområde. Det bör under inga förhållanden komma i fråga att stödet ur arvsfonden har den karaktären att det medverkar till en kostnadsövertäring från offentlig verksamhet till fonden.

I *andra stycket* föreskrivs att stöd inte får lämnas till enskilda personer. Privatpersoner får alltså inte beviljas stöd ur fonden vare sig för enskilt bruk eller för ideell verksamhet.

8 §

Paragrafen anger vem som beslutar om stöd ur fonden och motsvarar 2 § första stycket i den nuvarande lagen. En ny myndighet, Arvsfondsdelegationen, får enligt regeringens bemyndigande, i uppdrag att i vissa fall besluta om stöd ur fonden. Regeringen skall också kunna bemyndiga en annan myndighet att besluta om stöd ur fonden. Den möjligheten är avsedd att kunna utnyttjas om det anses ändamålsenligt i vissa särskilda typer av ärenden. (Se vidare allmänmotiveringen avsnitt 5.5).

9 §

Bestämmelsen är ny och innehåller regler om ansökningsförfarandet (se allmänmotiveringen, avsnitt 5.5).

10 §

Bestämmelsen är ny. Den innehåller en regel om att mottagare av stöd ur Allmänna arvsfonden är skyldig att hålla medlen avskilda. Är det endast frågan om ett mindre belopp och det kan anses onödigt betungande för mottagaren att skaffa ett särskilt konto för medlen, bör det kunna anges särskilt i beslutet om stöd att medlen inte behöver hållas avskilda.

Avskiljande bör i första hand ske genom att pengarna sätts in på ett särskilt bankkonto. Om medlen hålls avskilda kan de i allmänhet inte tas i anspråk av mottagarens borgenärer i händelse av utmätning hos denne eller konkurs, se 5 kap. 6 § utsökningsbalken. Vid bedömningen av om kravet på avskiljande är uppfyllt får ledning sökas i lagen (1944:181) om redovisningsmedel. I övrigt hänvisas till allmänmotiveringen, avsnitt 5.5.

11 §

Genom bestämmelsen, som är ny, införs en skyldighet för den som har tagit emot medel ur arvsfonden att redovisa hur medlen har använts. Föreskrifter om detta bör meddelas redan i beslutet om stöd. Av beslutet bör också framgå konsekvenserna av om redovisning inte lämnas inom föreskriven tid, dvs. att stödet i sådant fall skall betalas tillbaka till arvsfonden. Av 13 § framgår att återbetalningsskyldigheten kan efterges om det finns särskilda skäl.

12 §

Bestämmelsen är ny och innehåller bestämmelser om återbetalningsskyldighet av medel som mottagits ur arvsfonden (se vidare allmänmotiveringen, avsnitt 5.5).

13 §

Bestämmelsen, som är ny, föreskriver att om den myndighet till vilken redovisning lämnas finner att det finns skäl att överväga ett åläggande för mottagaren att återbetala ett stöd ur fonden skall myndigheten överlämna ärendet till Kammarkollegiet som beslutar i frågan. Kammarkollegiets beslut kan överklagas till länsrätten enligt 28 §.

Om det finns särskilda skäl får Kammarkollegiet besluta att mottagaren helt eller delvis befrias från återbetalningsskyldighet. Ett särskilt skäl kan vara att underlåtenheten att uppfylla villkoren för stöd varit ursäktlig, av ringa betydelse eller att ett återbetalningskrav skulle drabba orimligt hårt.

14 §

I paragrafen föreskrivs att Allmänna arvsfonden skall förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond, åtskild från andra medel.

15 §

Paragrafen motsvarar 3 § i den nuvarande lagen och anger att Kammarkollegiet skall bevaka fondens rätt till egendom samt att Kammarkollegiet för arvsfondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

16 §

Paragrafen överensstämmer i sak med 12 § i den nuvarande lagen om överlämnande till Kammarkollegiet av medel som tillfallit fonden och kollegiets granskning av redovisning för förvaltning av egendomen.

17 §

Paragrafen motsvarar delvis 7 § i den nuvarande lagen och innehåller en bestämmelse om förordnande av god man för Allmänna arvsfonden vid dödsfall. Den ändringen har gjorts att Kammarkollegiet, i stället för tingsrätten, skall utse god man för arvsfonden. Godmanskapet är att anse som ett uppdragsförhållande mellan Kammarkollegiet och den gode mannen. I uppdraget ligger bl.a. att gode mannen får driva in fordringar som tillfallit fonden. Någon särskild bestämmelse om det behövs därför inte (jfr 8 § andra stycket i nuvarande lag).

18 §

Bestämmelsen anger de fall då fonden visserligen är arvinge men då det ändå inte finns anledning att förordna god man att företräda fonden vid boutredningen.

19 §

Bestämmelsen gäller förordnande av god man då egendom tillfallit fonden genom gåva och motsvarar 10 § i den nuvarande lagen. Består gåvan endast av pengar behöver dock god man inte förordnas.

20 §

Första stycket gäller Kammarkollegiets tillsyn av den gode mannen. Den motsvarar i huvudsak 7 § andra stycket i den nuvarande lagen.

I andra stycket anges att reglerna i 18 kap. handelsbalken om sysselmän gäller i tillämpliga delar för god man enligt arvsfondslagen. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt 9 § i nuvarande arvsfondslag.

21 och 22 §§

Bestämmelserna gäller realiseringen av egendom som har tillfallit fonden och överensstämmer huvudsakligen med 8 § i den nuvarande lagen. Den ändringen har gjorts att möjligheten för gode mannen att utan bemyndigande från Kammarkollegiet väcka och utföra talan om indrivning av en fordran har slopats. Anledningen till ändringen är att god man enligt den föreslagna ordningen blir mer att betrakta som en uppdragstagare åt Kammarkollegiet än enligt nuvarande ordning eftersom det blir Kammarkollegiet som utser den gode mannen. För att den gode mannen skall få väcka talan krävs således att denne fått ett bemyndigande till det av Kammarkollegiet.

Enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken skall god man i vissa fall förordnas i ett dödsbo exempelvis om det krävs för att tillvarata en bortavarande arvinges eller testamentstagares rätt, om en arvinge vistas på okänd ort eller om arvingens namn är okänt eller om det är oklart om det finns någon arvinge som har rätt till arv före allmänna arvsfonden. Om det i ett dödsbo som förvaltas av en god man enligt den nämnda bestämmelsen finns egendom som har tillfallit fonden skall egendomen i boet realiseras enligt reglerna i 21 och 22 §§ arvsfondslagen. Enligt 15 kap. 22 § föräldrabalken skall arvsfondslagens regler om försäljning tillämpas också när det gäller egendom som förvaltas av en god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken. Även i ett sådant fall krävs det ett bemyndigande från Kammarkollegiet för att den gode mannen skall få väcka talan. Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 11 § i den nuvarande arvsfondslagen.

24 §

Till paragrafen, som motsvarar de två första meningarna i 5 § första stycket i den nuvarande lagen, har ett tillägg gjorts på så sätt att även försäkringsbelopp får avstås. Härmed åsyftas försäkringsbelopp som tillfaller fonden i egenskap av förmånstagare. Frågan om avstående får avgöras efter förhållandena i det enskilda fallet. Har arvsfonden ansetts särskilt i ett förordnande, bör fonden inte avstå från försäkringsbeloppet. Frågan om avstående blir inte aktuell om förmånstagarförordnandet kan tolkas så att det syftar på en testamentstagare i stället för på fonden. Detta kan i första hand bli aktuellt om förordnandet och testamentet har tillkommit vid ungefär samma tidpunkt (jfr NJA 1976 s. 24). I övrigt hänvisas till allmänmotiveringen (avsnitt 5.8).

25 §

Första stycket överensstämmer med 5 § första stycket tredje meningen i den nuvarande lagen om avstående av egendom av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt.

Bestämmelsen i *andra stycket* är ny. Genom tillägget ges möjlighet att avstå inte bara viss egendom utan också medel för egendomens bevarande om det finns särskilda skäl. Ett sådant särskilt skäl kan vara att det saknas ekonomiska eller personella resurser hos en tänkbar förvaltare av egendomen att helt med egna insatser bevara egendom som har ett stort kulturhistoriskt värde. Det kan röra sig om åtgärder som är nödvändiga att vidta omedelbart för egendomens fortsatta bestånd, som t.ex. takläggning, flyttning av egendomen, konservering eller restaurering av egendomen. Det måste stå klart att mottagaren själv saknar resurser för att bekosta dessa åtgärder och att syftet med att avstå egendomen till denne skulle helt förfelas om denne inte samtidigt fick de aktuella medlen för att kunna bevara egendomen. Medel får inte avstås för löpande underhåll och drift och bör inte annat än i undantagsfall avstås med belopp som helt täcker kostnaderna för att ställa i ordning den egendom som avstås.

26 §

Paragrafen reglerar vem som fattar beslut i fråga om arvsavstående enligt 24 och 25 §§ och motsvarar 5 § andra stycket i den nuvarande lagen. Den ändringen har gjorts att riksdagens prövning i vissa fall har slopats. Vidare har i enlighet med 24 § ett tillägg gjorts i fråga om försäkringsbelopp. Beslut om avstående av arv eller försäkringsbelopp är av sådan natur att en överklagandemöjlighet inte fyller någon funktion. Den nuvarande möjligheten härtill (13 § i den nuvarande lagen) har därför tagits bort (jfr 28 §).

27 §

Paragrafen gäller ansökan om arvsavstående. De *två första styckena* motsvarar 5 § tredje stycket i den nuvarande lagen. Den ändringen har gjorts att ansökningar om arvsavstående skall göras hos Kammarkollegiet i stället för hos en länsstyrelse. Kollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan. Länsstyrelsen skall efter företagen utredning skicka tillbaka handlingarna i ärendet till kollegiet tillsammans med ett eget yttrande.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är ny och föreskriver att en ansökan om arvsavstående inte får göras senare än tre år från dödsfallet eller från det att arvet genom preskription tillfallit fonden.

I *fjärde stycket* har upptagits en bestämmelse som medför att en ansökan om arvsavstående skall avvisas om den har kommit in för sent. Ett avvisningsbeslut fattas av Kammarkollegiet. Av 28 § framgår att ett avvisningsbeslut kan överklagas till länsrätten.

28 §

Enligt paragrafen kan ett beslut av Kammarkollegiet om skyldighet att betala tillbaka fondmedel (13 §) och om avvisning av en för sent inkommen ansökan om arvsavstående (27 § fjärde stycket) överklagas till länsrätten. Häri ligger att även Kammarkollegiets beslut att vägra eftergift helt eller delvis (13 §) kan överklagas. I övrigt kan inte beslut enligt lagen överklagas.

29 §

Bestämmelsen är ny. Den föreskriver att kostnader för fördelningen av stöd ur arvsfonden bekostas av arvsfondsmedel enligt de grunder som regeringen bestämmer.

30 §

Paragrafen föreskriver att Kammarkollegiets kostnader för sin verksamhet enligt lagen skall betalas ur fonden och överensstämmer med 1 § tredje stycket i den nuvarande lagen.

Paragrafen är ny och upptar regler om att regeringen varje år skall lämna en redovisning till riksdagen för hur arvsfondsmedlen har fördelats under det gångna budgetåret samt ange den kommande inriktningen på stödet.

Övergångsbestämmelser

Den föreslagna lagen om Allmänna arvsfonden föreslås träda i kraft den 1 juli 1994. Äldre föreskrifter skall gälla i fråga om beslut om stöd och arvsavståenden som har meddelats före ikraftträdandet. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer gäller att ärenden som har upptagits men inte slutförts före den nya lagens i kraftträdande i fortsättningen skall handläggas enligt de nya reglerna. Beslut om stöd före den nya lagens ikraftträdande omfattas dock inte av de nya bestämmelserna om återbetalning.

Äldre föreskrifter gäller om anmälan gjorts till rätten före ikraftträdandet om att fonden är ensam arvinge eller universell testamentstagare. Likaså gäller, på grund av den föreslagna preskriptionstiden enligt 27 § tredje stycket, äldre bestämmelser för ansökan om arvsavstående som gjorts före ikraftträdandet av den nya lagen.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Ändringen avser en hänvisning till den nya arvsfondslagen.

7.3 Förslaget till lag om ändring i föräldrabalken (1949:381)

Ändringen avser en hänvisning till den nya arvsfondslagen.

Sammanfattning av 1991 års arvsfondsutrednings förslag Allmänna arvsfonden (SOU 1992:120)

Prop. 1993/94:124
Bilaga 1

Bakgrund

Allmänna arvsfonden är en självständig och självägande förmögenhetsmassa vars ändamål är bestämt i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden och som byggs upp med medel som enligt bl.a. ärvdabalken tillfaller fonden. Arvsfonden förvaltas av Kammarkollegiet som en särskild fond, skild från statskapitalet. Kollegiet bevakar fondens rätt till den egendom som tillfaller fonden bl.a. genom arv, gåva eller testamente. Fondens ändamål är att främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Utdelning av medel ur fonden beslutas huvudsakligen av regeringen efter ansökan hos Socialdepartementet. Viss medelsutdelning har regeringen delegerat till Barn- och ungdomsdelegationen under Civildepartementet som handlägger vissa ärenden som är att hänföra till fostran av ungdom. Regeringen har även delegerat rätten att dela ut fondmedel för projektverksamhet till bl.a. Socialdepartementet, Socialstyrelsen, Statens handikappråd och Statens ungdomsråd.

Under senare år har det årligen delats ut drygt 150 miljoner kronor. Fondens medel har huvudsakligen använts för stöd till frivilliga och ideella insatser. Stöd har lämnats till nyskapande och utvecklande projekt inom verksamheter som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Stöd har också lämnats till vissa kostnader med anknytning till ungdomsverksamhet och handikapporganisationernas fritids- och rekreationsanläggningar, inventarier samt vissa utbildnings- och informationsaktiviteter. Mottagare av stöd är främst föreningar, stiftelser och organisationer som bedriver ideell verksamhet. Enligt praxis beviljas inte stöd till privatpersoner. Stöd beviljas kommuner och andra offentliga organ, om det inte åligger stat eller kommun att bekosta den åtgärd som stödet är avsett för. I viss utsträckning lämnas dock stöd även för sådan åtgärd, förutsatt att stödet utvecklar eller förnyar den offentliga verksamheten eller i anslutning till denna utvecklar frivilliga eller ideella insatser.

Arvsfondslagen reglerar bevakningen av att medel kommer in till fonden, fondförvaltningen och utdelningen av fondens medel. Sedan lagen trädde i kraft den 1 januari 1929 har den varit föremål för en översyn mellan åren 1964 och 1967. Översynen resulterade i att fondens ändamål år 1969 utvidgades till att omfatta omsorg om handikappade och att regeringen fick möjlighet att delegera rätten att besluta om stöd ur fonden till annan myndighet. Barn- och ungdomsdelegationen fördelar sedan år 1987 viss andel av fondens medel för att främja fostran av ungdom.

Under senare år har frågor om fondens ändamålsbestämmelse vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling. Riksdagen har bl.a. avslagit motionsyrkanden om att utvidga fondens ändamål till att omfatta

också äldre personer samt yrkanden om att fondmedel borde återföras till arvlåtarens kommun. Med hänvisning till bestämmelsen i lagen, att medel ur fonden inte får lämnas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta, har socialutskottet (bet. 1989/90:SoU29) uttalat att det av regeringens redovisning för utdelning av fondmedel inte gått att helt klarlägga om utdelningen skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Utskottet har vidare uttalat att fondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Vid riksmötet 1989/90 biföll riksdagen en hemställan av utskottet att en översyn borde göras av ändamålsbestämmelsen (rskr. 1989/90:318).

Uppdraget

Mot bakgrund av riksdagsbehandlingen har utredningen enligt sina direktiv haft i uppdrag att pröva om ändamålsbestämmelsen och tillämpningen av denna svarar mot såväl dagens situation som framtida behov hos olika målgrupper. Uppdraget i den delen har innefattat att utifrån rådande praxis pröva om lagstiftningen kan förtydligas och om medlens användningsområden kan få en tydligare struktur. Utredningen har också haft i uppdrag att se över beslutanderätten vid utdelning av stöd ur fonden och överväga om fler ärendegrupper än i dag kan delegeras från regeringen till lämplig myndighet. I uppdraget har även ingått att analysera behovet av att följa upp och sprida erfarenheter av de projekt som startas med stöd av arvsfondsmedel samt att överväga hur presumtiva sökanden bör informeras om Allmänna arvsfonden. Utredningen har i övrigt haft frihet att behandla även andra frågor om fondens verksamhet som föranletts av utredningsuppdraget.

Vårt arbete har lett fram till en helt ny arvsfondslag, som samtidigt arbetats om språkligt. Lagen inleds med bestämmelser som beskriver Allmänna arvsfondens egendom (1-4 §§) följda av bestämmelser om fondens ändamål (5 och 6 §§) och beslutanderätten om stöd ur fonden (7 §). Därefter följer bestämmelser om förfarandet vid ansökan, redovisning av mottagna medel och återbetalning av medel som betalats ut felaktigt eller på grund av oriktiga uppgifter (8-12 §§). Övriga avsnitt innehåller bestämmelser om fondens förvaltning (13-16 §§), god man (17-19 §§), försäljning av fondens egendom (20 §), arvsavstående (21-24 §§), överklagande (25 §) och regeringens redovisning till riksdagen för hur fondens medel fördelats (26 §).

Huvuddragen i våra förslag är följande.

Fondens ändamål

En översyn av Allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse har varit utredningens huvuduppgift. De målgrupper som i dag kan få stöd ur fonden är barn, ungdomar och handikappade. Vår genomgång av situationen för dessa målgrupper visar att behovet av att utveckla och stödja insatser till förmån för dessa grupper alltjämt är stort. Även om mycket görs för dem inom den offentliga verksamheten kan deras behov inte

tillgodoses fullt ut. Vår slutsats är att fondens ändamål också i fortsättningen bör omfatta endast målgrupperna barn, ungdomar och handikappade.

Vi föreslår att fonden får till ändamål att *utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade*. Fondmedlen skall användas i mottagarens verksamhet. Med verksamhet avses i detta sammanhang ideell och offentlig verksamhet. Ändamålsbestämmelsen anpassas därmed till gällande utdelningspraxis. Genom denna utformning ges de myndigheter som beslutar om stöd ur fonden möjlighet att följa samhällsutvecklingen och lämna stöd till projekt och utvecklingsområden som i dag inte kan förutses.

I en tilläggsbestämmelse begränsas fondmedlens användningsområde till i första hand ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får dock stöd inom ramen för fondens ändamål lämnas till offentlig verksamhet. Bestämmelsen innebär såväl en inskränkning av nuvarande lagstiftning såvitt avser frivillig offentlig verksamhet som en jämkning av förbudet att stöd inte får lämnas till åtgärder som skall bekostas av stat eller kommun. Därmed jämställs all offentlig verksamhet. Exempel på ett särskilt skäl kan vara att ett kommunalt organ i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla en kommunal verksamhet till förmån för någon av fondens målgrupper. I tilläggsbestämmelsen anges också att stöd inte får lämnas till privatpersoner, vilket är en utdelningsprincip som tillämpats under lång tid.

Beslutanderätten

Flertalet ärenden om stöd ur Allmänna arvsfonden bereds i dag inom Socialdepartementet och beslut fattas av regeringen. Civildepartementet ansvarar för ärenden rörande stöd ur fonden för främjande av fostran av ungdom. Regeringen har emellertid till Barn- och ungdomsdelegationen inom en viss ekonomisk ram delegerat rätten att besluta om stöd i ärenden som är att hänföra till fostran av ungdom. Är ett ärende av principiell vikt eller rör det stöd över 200 000 kronor, skall ärendet avgöras av regeringen. För vissa projekt har beslutanderätten delegerats till bl.a. Socialstyrelsen, Statens handikappråd och Statens ungdomsråd.

Vår analys av nuvarande ordning för beslut om stöd ur fonden har lett till slutsatsen att den övergripande beslutanderätten bör ligga kvar hos regeringen, som har god överblick över hela det fält inom vilket stöd kan komma i fråga. Däremot bör beslutanderätten i alla arvsfondsärenden som typiskt sett inte kräver regeringens medverkan delegeras till en annan myndighet. Vi föreslår sålunda att en arvsfondsdelegation inrättas som blir en ny myndighet knuten till regeringskansliet med Socialdepartementet som huvudman. Ansökningar om stöd ur fonden skall ställas till och beredas inom delegationen. Inom de medelsramar som regeringen bestämmer skall delegationen enligt regeringens riktlinjer besluta om stöd ur fonden. Arvsfondsdelegationen bör kollektivt behandla vissa gemensamma frågor och principer som utveckling av praxis, redovisning för och granskning av hur medlen använts, informations- och

uppföljningsrutiner samt interna rutiner. Delegationens beslut om stöd bör däremot fattas sektorsvis. Därför bör särskilda beslutsenheter för målgrupperna barn, ungdomar och handikappade inrättas inom delegationen. Den föreslagna ordningen medför organisatoriska fördelar och ökar förutsättningarna för enhetlig prövning av arvsfondsärendena. Regeringen kommer också att avlastas ett stort antal detaljärenden.

Ansökan, redovisning och återbetalningsskyldighet

I den nya lagen ges fasta regler för ansökningsförfarandet och mottagarnas redovisning av hur fondens medel använts. För bl.a. de fall mottagna medel inte använts för avsett ändamål eller erhållits på grund av oriktiga uppgifter föreslås att beslut skall kunna fattas om återbetalningsskyldighet. Om det föreligger särskilda skäl får dock skyldigheten att betala tillbaks medlen helt eller delvis efterskänkas.

Den myndighet som regeringen bestämmer föreslås få rätt att granska hur arvsfondsmedlen använts.

God man

När dödsfall inträffar och det inte finns någon annan arvinge än Allmänna arvsfonden, eller när fonden är universell testamentstagare skall god man i dag utses av en tingsrätt. Kammarkollegiet föreslås ta över uppgiften att utse god man.

Arvsavstående

I samband med att fonden avstår från arv som består av egendom av bl.a. kulturhistorisk betydelse, föreslår vi att fonden också skall kunna avstå ett belopp av det arv som tillfallit fonden att användas till sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Det skall föreligga synnerliga skäl för att beloppet skall kunna avstås. Synnerliga skäl kan t.ex. vara att det saknas ekonomiska eller personella resurser hos en tänkbar förvaltare av egendomen att helt genom egna insatser bevara egendom som har stort kulturhistoriskt värde och som betyder mycket för den bygd där den finns. Exempel på omedelbara åtgärder för egendomens bevarande kan vara takläggning, flyttning av egendomen, konservering eller restaurering av egendomen. Kontantbelopp skall dock inte få avstås för egendomens fortlöpande underhåll och drift.

Den som vill att fonden skall avstå sin rätt till arv föreslås ge in ansökan till Kammarkollegiet i stället för som i dag till länsstyrelsen. Kammarkollegiet får uppdra åt länsstyrelsen att utreda frågan om arvsavståendet. Ansökningstiden föreslås bli begränsad till tre år efter dödsfallet eller från det att arvet tillfallit fonden genom preskription.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Kammarkollegiet. Utan riksdagens tillstånd får i dag beslut inte fattas om att till någon avstå egendom till ett värde

som överstiger 800 000 kronor. Vi föreslår att beslut om arvsavstående liksom nu bör fattas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Däremot anser vi att ett beslut om avstående av arv inte längre skall villkoras av ett tillstånd från riksdagen.

Det är, anser vi, inte rimligt att det vid arvsavstående av kulturhistoriskt värdefull egendom m.m. med eventuellt tillhörande kontantbelopp skall utgå arvsskatt till staten, varför vi föreslår att sådana förvärv inte skall belastas med arvsskatt.

Information, utvärdering och erfarenhetsspridning

Vi föreslår att man tar initiativ till en tydlig och målgruppsanpassad information om fonden. Vi anser vidare att medelsmottagarna i den mån det är möjligt, utvärderar sina insatser. Härigenom blir det möjligt att samordnat följa vad olika projekt får för effekter på kort eller lång sikt.

Den föreslagna arvsfondsdelegationen bör utveckla metoder för utvärdering och effektmätning utifrån övergripande mål och syften. Däremot anser vi att myndigheten inte skall ta på sig uppgiften att vara den som generellt följer upp och vidarebefordrar projektresultat och utvecklingsarbeten. Delegationen bör emellertid följa upp specialsatsningarnas resultat och effekter samt sprida erfarenheterna till dem som berörs.

Övriga frågor

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor beslutar regeringen om egendomen skall tas emot. Vi föreslår att Kammarkollegiet i stället för regeringen bör pröva om egendomen skall tas emot.

Vi anser vidare att stödets skatterättsliga karaktär bör lagregleras och föreslår att stödet undantas från skatteplikt.

Regeringen har sedan några år tillbaka lämnat riksdagen en årlig redovisning för fördelningen av arvsfondsmedel. Härigenom har allmänheten fått tillgång till information om hur arvsfondens medel använts. Vi föreslår att regeringens redovisningsskyldighet gentemot riksdagen lagregleras.

Med hänsyn till arvsfondsärendenas karaktär har vi ansett att beslut som meddelas enligt lagen inte får överklagas.

Kostnadseffekter

Förslaget om inrättandet av en arvsfondsdelegation medför en minskning av arbetsbelastningen hos regeringen och Barn- och ungdomsdelegationen. Härigenom frigörs resurser som kan tas i anspråk för den föreslagna arvsfondsdelegationen. En samordning av handläggningen av sådana arvsfondsärenden som rör fördelning av stöd ur fonden m.m. till en myndighet sammantaget med ett reglerat ansökningsförfarande innebär i sig vissa effektivitetsvinster, vilket gör det möjligt att inom ramen för nuvarande resurser öka informations- och uppföljningsinsatserna.

Vårt förslag att Kammarkollegiet och inte regeringen skall pröva om egendom som är förenad med villkor skall tas emot samt att Kammarkollegiets beslut om arvsavstående inte längre skall kunna överklagas till regeringen medför att arbetsmängden i regeringskansliet minskar. Däremot ökar Kammarkollegiets arbetsuppgifter. Förslaget om att uppgiften att förordna god man för fonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet innebär också en ökad arbetsbelastning för kollegiet. Förslagen torde dock inte kräva ökade resurser för kollegiets del.

Mot bakgrund av det anförda kan lagförslaget finansieras inom ramen för befintliga medel.

1 Förslag till

Lag om Allmänna arvsfonden

Härigenom föreskrivs följande

Allmänna arvsfondens egendom

1 §

Allmänna arvsfonden består av egendom som tillfallit fonden genom arv, gåva, testamente, förmånstagarförordnande i försäkringsavtal eller rättens förordnande.

Vad som sägs om egendom som har tillfallit fonden genom arv gäller också egendom som tillfallit fonden enligt 1 kap 11 § lagen (1937:81) om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo.

2 §

Av de medel som under ett räkenskapsår har tillfallit fonden skall en tiondel läggas till fonden vid årets utgång. Återstoden och årets avkastning skall vara tillgänglig för utdelning från och med nästföljande år, men får också läggas till fonden.

3 §

Om ett testamente eller en gåva till förmån för fonden har förenats med villkor, beslutar Kammarkollegiet om egendomen skall tas emot.

4 §

Testamente till någon annan än fonden får godkännas av Kammarkollegiet om det inte finns någon anledning till klander. Ett testamente, som kan antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, får godkännas även om det finns anledning till klander.

Fondens ändamål

5 §

Allmänna arvsfonden har till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade.

6 §

För ändamål som anges i 5 § skall stöd lämnas till ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd lämnas även till offentlig verksamhet.

Stöd får inte lämnas till enskilda personer.

7 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om stöd ur fonden.

Ansökan, redovisning och återbetalningsskyldighet

8 §

Ansökan om stöd ur fonden görs skriftligen hos regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ansökan skall innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma sökandens förutsättningar att få stöd ur fonden.

Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller dennes ombud.

9 §

Den som tagit emot stöd ur fonden skall inom föreskriven tid skriftligen redovisa hur medlen använts.

Om redovisning inte kommer in, skall mottagaren av stödet delges ett föreläggande om att ge in en sådan. Föreläggandet skall innehålla en upplysning om att stödet skall betalas tillbaka enligt 10 § tredje stycket om föreläggandet inte följs.

10 §

Medel som inte förbrukats inom angiven tid eller för det ändamål som avsetts med ansökan skall betalas tillbaka.

Om någon lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att stöd ur fonden lämnats felaktigt eller med för högt belopp och om han skäligen borde ha insett detta skall han betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

Om den som tagit emot stöd inte följer ett föreläggande enligt 9 § andra stycket skall medlen betalas tillbaka.

Om det finns särskilda skäl får återbetalningsskyldigheten helt eller delvis efterskänkas.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågan om återbetalning av stöd ur fonden.

12 §

Den myndighet som regeringen bestämmer får granska hur stöd ur arvsfonden används.

Myndigheten har rätt att vid granskningen

1. på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för granskningen, och
2. få tillträde till områden och lokaler, dock inte bostäder eller andra privata utrymmen.

Granskningsmyndigheten får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i andra stycket 1-2.

Prop. 1993/94:124
Bilaga 2

Förvaltning

13 §

Allmänna arvsfondens egendom skall, utan sammanblandning med andra medel, förvaltas av Kammarkollegiet.

14 §

Allmänna arvsfondens rätt till egendom enligt 1 § bevakas av Kammarkollegiet.

Kollegiet för Allmänna arvsfondens talan i mål och ärenden som rör fonden.

15 §

Medel som tillfaller fonden skall överlämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, som efter utredning av ett dödsbo eller annars skall lämnas för förvaltning av egendom som tillkommer fonden, tas emot och granskas av kollegiet.

16 §

Kammarkollegiets kostnader för fondens förvaltning och kollegiets övriga uppgifter enligt denna lag skall betalas ur fonden med belopp som regeringen bestämmer.

God man

17 §

Om det då ett dödsfall inträffar inte finns någon annan arvinge än fonden eller om fonden är testamentstagare skall den som har boet i sin vård anmäla detta till Kammarkollegiet.

Kammarkollegiet skall förordna en god man att företräda fonden vid boutredningen.

Har egendom tillfallit fonden genom gåva skall en god man förordnas att ta hand om egendomen och sälja den.

God man behöver inte förordnas

1. om den avlidne var änka eller änkling och det finns släktingar efter den först avlidne maken, som har kvar någon rätt till arv vid efterlevande makens död,

2. om fonden utesluts från arv genom testamente och det inte kan antas att det finns någon anledning till klander,

3. om boet har större skulder än tillgångar och det inte behövs en god man för att ta vård om egendomen, samt

4. om egendom som tillfallit fonden som legat eller gåva utgörs av pengar.

Kammarkollegiet skall övervaka att den gode mannen fullgör sina uppgifter.

Om den gode mannen inte är lämplig för uppdraget, skall Kammarkollegiet entlediga honom.

Prop. 1993/94:124
Bilaga 2

18 §

Om god man gäller vad som är föreskrivet om sysslomän i 18 kap. handelsbalken.

19 §

Om det i ett dödsbo finns egendom som förvaltas av god man enligt 11 kap. 3 § föräldrabalken och som tillfallit fonden, är den gode mannen skyldig att fullgöra sina uppgifter enligt 20 § första stycket.

Försäljning av fondens egendom

20 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om försäljning av fast egendom eller tomträtt som har tillfallit fonden. Annan lös egendom än tomträtt skall den gode mannen sälja på offentlig auktion, om inte Kammarkollegiet medger annat. Fordringar får säljas endast om de inte kan drivas in.

För att driva in en fordran som har tillfallit fonden får den gode mannen väcka och föra talan utan medgivande av Kammarkollegiet.

Om särskilda föreskrifter har lämnats genom ett testamente, skall de tillämpas.

Arvsavstående

21 §

Arv eller försäkringsbelopp, som tillfallit fonden, får helt eller delvis avstås till någon annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses stämma överens med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall får arv eller försäkringsbelopp avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som stått arvlåtaren nära, om det kan anses skäligt.

22 §

Arv som utgörs av egendom, vilken är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt, får avstås till juridisk person som har särskilda förutsättningar att ta hand om egendomen på lämpligt sätt.

Om det finns synnerliga skäl får ett belopp av det arv som tillfallit fonden samtidigt avstås till den som tar emot egendomen enligt första stycket för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen.

23 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar om avstående av arv eller försäkringsbelopp.

Om någon vill att arv eller försäkringsbelopp som tillfallit fonden skall avstås helt eller delvis, skall han ge in sin ansökan till Kammarkollegiet.

Kollegiet får uppdra åt länsstyrelsen i det län där den döde senast haft sitt hemvist att utreda frågan. Efter utredning skall länsstyrelsen skicka tillbaka handlingarna i ärendet till kollegiet tillsammans med eget yttrande. Om kollegiet inte får besluta i ärendet skall kollegiet sända in handlingarna till regeringen tillsammans med eget yttrande.

En ansökan skall göras senast tre år efter dödsfallet eller efter det att arvet genom preskription tillfallit fonden.

Om en ansökan kommit in för sent skall den avvisas.

Överklagande

25 §

Beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Redovisning till riksdagen

26 §

Regeringen skall varje budgetår före januari månads slut lämna en redovisning till riksdagen för hur medel från Allmänna arvsfonden fördelats under föregående räkenskapsår samt ange den kommande inriktningen av stödet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993. Genom lagen upphävs lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om

1. beslut om stöd och arvsavstående som har meddelats före ikraftträdandet,
2. anmälan som gjorts till rätten enligt 7 § lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden före ikraftträdandet, samt
3. ansökan om arvsavstående som gjorts före ikraftträdandet.

2 Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Prop. 1993/94:124
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 19 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse

19 §

Nuvarande lydelse

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:

 vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente fördel av oskift bo eller gåva;

 vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;.....

Föreslagen lydelse

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas icke:

 vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente fördel av oskift bo eller gåva;

 medel som lämnats som stöd ur Allmänna arvsfonden;

 vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;.....

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom föreskrivs att 1 § andra stycket lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt skall ha följande lydelse

1 §

Nuvarande lydelse

Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).

För egendom, som förvärvas genom att arv avstås enligt 5 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Föreslagen lydelse

Skatt till staten utgår enligt denna lag för egendom, som förvärvas genom arv eller testamente (arvsskatt) eller genom gåva (gåvoskatt).

För egendom, som förvärvas genom att arv *eller försäkringsbets* avstås enligt 21 § lagen (1900:0000) om Allmänna arvsfonden, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Remissinstanserna

Betänkandet har tillställts totalt 66 remissinstanser.

Svar har inkommit från följande myndigheter:

Justitiekanslern, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Stockholms tingsrätt, Socialstyrelsen, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, Barnmiljörådet, Statens handikappråd, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Statens skolverk, Statens institut för handikappfrågor i skolan, Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Barn- och ungdomsdelegationen, Kammarkollegiet, Statens ungdomsråd, Länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Västerbottens län.

Skolverket har meddelat att det utifrån sitt ansvars- och kompetensområde inte har några synpunkter att tillföra.

Landstingsförbundet och två av de tre landsting som tillfrågats har yttrat sig. Dessa är landstingen i Stockholms och i Hallands län.

Svenska kommunförbundet och fem av de tio kommuner som tillfrågats har avgett yttranden. Det är kommunerna Göteborg, Norrköping, Umeå, Sundsvall och Botkyrka.

Sex av tolv tillfrågade handikapporganisationer har avlämnat yttranden. De är Handikappförbundens centralkommitté, Riksförbundet för dementas rättigheter, Riksförbundet av intresseföreningar för schizofreni, Synskadades riksförbund, Unga synskadade och De handikappades riksförbund.

Två av tre tillfrågade pensionärsorganisationer har inkommit med yttranden, Pensionärernas riksförbund och Sveriges pensionärsförbund.

Landsorganisationen i Sverige, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund har avgett yttranden medan Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation och Sveriges akademikers centralorganisation har meddelat att de avstår från att yttra sig.

Av de sju ungdomsförbund som har beretts tillfälle har fem inkommit med yttrande. Dessa är Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, Sveriges kristna ungdomsråd, Svenska scoutrådet, Unga örnars riksförbund och Fritidsforum (Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar).

Övriga remissinstanser som beretts tillfälle och inkommit med yttranden är Riksidrottsförbundet, Rädda barnen och Röda korset.

Därutöver har ytterligare fyra yttranden inkommit från instanser som själva tagit initiativ till att lämna synpunkter. Dessa är Svenska scoutförbundet, Riksförbundet Sveriges 4H, Riksförbundet för sexuell likaberättigande och Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte.

Yttrande har också lämnats av f.d. departementsrådet Ossian Larnstedt.

1 Utredningens inriktning

Prop. 1993/94:124
Bilaga 3

Utredningens förslag

En ny arvsfonds lag med språklig bearbetning införs. Nuvarande praxis lagregleras.

Remissinstansernas svar

Remissinstanserna är positiva till att den praxis som utvecklats rörande utdelningen av arvsfondsmedel regleras i lag och att lagtexten omarbetats språkligt.

2 Fondens ändamål

2.1 Målgrupper

Utredningens förslag

Fondens målgrupper bör även i fortsättningen utgöra barn, ungdomar och handikappade.

Remissinstansernas svar

Majoriteten av remissinstanserna instämmer i utredningens förslag. *Pensionärernas riksorganisation* anser att ändamålsreglerna inom Allmänna arvsfonden också bör omfatta äldre personer då denna grupp är i minst lika stort behov av stöd som de grupper som Arvsfondsutredningen föreslår. *Sveriges pensionärsförbund* har inget att erinra mot utredningens förslag men föreslår en kompletterande bestämmelse om att stöd till projektverksamhet för handikappade skall kunna utgå utan hinder av målgruppens ålder. *Riksförbundet för sexuellt likaberättigande* delar utredningens förslag och betonar vikten av att det vid utarbetandet av riktlinjer för bidrag ur Allmänna arvsfonden beaktas den särskilda utsatta situationen för homosexuella unga och homosexuella handikappade.

2.2 Ändamål

Utredningens förslag

Fonden får till ändamål att utveckla och stödja verksamhet till förmån för barn, ungdomar och handikappade. Fondmedlen skall användas i mottagarens verksamhet. Med verksamhet avses i detta sammanhang ideell och offentlig verksamhet. I en tilläggsbestämmelse begränsas

fondmedlens användningsområde till i första hand ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får stöd inom ramen för fondens verksamhet lämnas till offentlig verksamhet. Exempel på särskilt skäl kan vara att ett kommunalt organ i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla en kommunal verksamhet till förmån för någon av fondens målgrupper. I tillägsbestämmelse anges också att stöd inte får lämnas till privatpersoner.

I ett särskilt yttrande föreslås en starkare markering av att stödet skall avse utveckling av verksamhet, ej stöd till vad som skulle kunna uppfattas som befintlig, kontinuerlig verksamhet. Stödet skall i första hand ges till en organisation, främst ideell förening, stiftelse och ekonomisk förening vars syfte är att organisera och bedriva ideell verksamhet. Om det finns särskilda skäl skall dock offentlig huvudman kunna stå som mottagare av stödet, t.ex. vid ett samarbete mellan flera olika parter eller då enskilda personers ideella engagemang ej är organiserat på mer traditionellt vis. Villkoret är dock fortfarande att verksamheten skall vara av ideell karaktär.

Remissinstansernas svar

Majoriteten av de remissinstanser som kommenterat ändamålsbestämmelsen är positiva till utredningens förslag. *Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund, Kammarkollegiet, Handikappförbundens centralkommitté, Synskadades riksförbund, De handikappades riksförbund, Riksidrottsförbundet, Sveriges kristna ungdomsråd, Svenska scoutrådet, Svenska scoutförbundet, Riksförbundet Sveriges 4H och Riksförbundet för sexuellt likaberättigande* framhåller vikten av att viss del av arvsfondens medel avsätts för stöd till organisationers lokaler m.m. *Sveriges kristna ungdomsråd* anser också att stöd skall kunna utgå även till befintlig verksamhet. *Barn- och ungdomsdelegationen, Riksförbundet av intresseföreningar för schizofreni, Rädda barnen och Röda korset* tillstyrker det särskilda yttrandet.

Utredningens förslag vad gäller mottagare av stöd ur fonden tillstyrks av 22 av de 33 remissinstanser som särskilt berör denna fråga. 11 remissinstanser förordar det särskilda yttrandet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* menar att utredningen i lagtexten inte angett vad som avses med begreppen ideell verksamhet, respektive offentlig verksamhet men med ideell avser sådan verksamhet som drivs utan eget vinstsyfte och som enligt lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt är befriad från skyldighet att betala statlig inkomstskatt för inkomst av näringsverksamhet. Hovrätten anser det olämpligt att definiera begreppet i motiven och att därvid hänvisa till detaljerad skattelagstiftning. Vidare antyder den föreslagna lagtexten ett innebördsmässigt motsatsförhållande mellan ideell verksamhet och offentlig verksamhet, något som förefaller missvisande. Hovrätten förordar de sakkunnigas förslag framför utredningens, dock att den föreslagna paragrafens tredje stycke torde vara överflödigt, eftersom det framgår redan av de föregående styckena att stöd inte får lämnas till enskilda personer.

Barn- och ungdomsdelegationen, Statens ungdomsråd, Riksförbundet av intresseföreningar för schizofreni, Riksidrottsförbundet, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer, Sveriges kristna ungdomsråd, Rädda barnen, Röda korset, Scoutförbundet och Riksförbundet Sveriges 4H förordar det särskilda yttrandet. Remissinstanserna påpekar vikten av att om stöd skall utgå till offentlig verksamhet skall verksamheten drivas i mycket nära samarbete med brukarorganisationerna. *Synskadades riksförbund* och *Unga synskadade* anser att stöd ur fonden uteslutande skall kunna ges till ideella organisationer. Om en kommun i samverkan med en ideell organisation vill förnya eller utveckla en kommunal verksamhet kan den ideella organisationen svara för ansökan. Detta stärker brukarinflytandet över verksamheten.

3 Beslutanderätten

Utredningens förslag

Den övergripande beslutanderätten bör ligga kvar hos regeringen, som har god överblick över hela det fält inom vilket stöd kan komma i fråga.

För att avlasta regeringen ett stort antal detaljären, bör dock beslutanderätten i alla arvsfondsärenden som inte kräver regeringens medverkan, delegeras till en annan myndighet.

Utredningen föreslår därför att en *Arvsfondsdelegation* inrättas som en ny myndighet knuten till regeringskansliet med Socialdepartementet som huvudman. Inom de medelsramar som regeringen bestämmer skall delegationen enligt regeringens riktlinjer besluta om stöd ur fonden.

Remissinstansernas svar

Majoriteten av de remissinstanser som i sina yttranden specifikt behandlat förslaget om beslutanderätten är positiva till förslaget.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser dock att den föreslagna konstruktionen kan medföra organisationsrättsliga oklarheter t.ex. rörande ansvarsförhållanden inom och kontroll av verksamheten samt i fråga om allmänna handlingars offentlighet vid utväxling av handlingar. Hovrätten anser att sådana oklarheter bör undvikas och föreslår att en nyinrättad myndighet bör vara fristående från regeringskansliet i enlighet med vedertaget svenskt mönster för självständiga myndigheter. Det behöver inte betyda att kontakten med regeringskansliet avbryts. Den övergripande beslutanderätten kan ändå finnas kvar hos regeringen i enlighet med utredningens förslag. Hovrätten menar vidare att alternativet till att inrätta en ny myndighet är att uppdra åt någon befintlig myndighet att fördela arvsfondsmedel och pekar på möjligheten att knyta dessa uppgifter till Kammarkollegiet som ju skall förvalta Allmänna arvsfondens medel.

Statskontoret tillstyrker en överföring av regeringens beslutanderätt i alla arvsfondsärenden som inte kräver dess medverkan till en myndighet, en arvsfondsdelegation. *Statskontoret* menar dock att en sådan delegations kansli skulle kunna knytas till en redan befintlig myndighet utanför regeringskansliet. Enligt *Statskontoret* skulle detta vara mer i linje med Allmänna arvsfondens ändamålsbestämning och fristående juridiska ställning än enbart kansliresurser inom regeringskansliet. En sådan myndighet skulle kunna vara t.ex. Socialstyrelsen som har erforderlig kompetens och överblick inom berörda verksamhetsområden.

Kammarkollegiet anser att utdelningen av stöd ur fonden skall vara mer fristående från regeringen än vad utredningen föreslagit och att kollegiet är en lämplig s.k. vårdmyndighet för en arvsfondsdelegation.

Demensförbundet avstyrker inrättandet av en Arvsfondsdelegation då det ser en risk för visst dubbelarbete då vissa ansökningar skall ligga kvar hos regeringen. *Unga synskadade* ställer sig skeptiska till att inrätta en särskild myndighet mot bakgrund av att de upplevt den nuvarande organisationen som väl fungerande.

Riksrevisionsverket framhåller att det i samband med förslaget att inrätta en särskild Arvsfondsdelegation finns anledning att närmare pröva förutsättningarna för att samla allt ansvar för Allmänna arvsfonden i en och samma organisation. Ett sådant ansvar behöver inte innebära att den ansvariga organisationen själv fullgör alla uppgifter. I stället kan det vara lämpligt att uppdra vissa uppgifter till andra organisationer, t.ex. Kammarkollegiet. Det kan också finnas anledning att på olika sätt ställa villkor för, eller formulera begränsningar i, den frihet att fullgöra uppgiften som tilldelas den ansvariga organisationen. Verket menar också att det inte finns några sakliga skäl till att administrativa kostnader i anslutning till Allmänna arvsfonden skall finansieras på olika sätt. Enligt nuvarande ordning finansieras Kammarkollegiets kostnader av fondmedel och regeringskansliets kostnader via statsbudgeten. Utredningen föreslår att denna ordning skall kvarstå även i fortsättningen. Verket menar att den helhetsbild över administrationskostnaderna som förefaller lämplig för att bevaka och förbättra effektiviteten i verksamheten då riskerar att gå förlorad. Enligt verkets uppfattning ligger det närmast till hands att de administrativa kostnaderna för fonden finansieras av fondmedel.

4 God man

Utredningens förslag

Uppgiften att förordna god man för fonden skall flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet.

Endast fem av remissinstanserna har berört denna fråga specifikt. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter om det är nödvändigt att behålla institutet god man då godmansförordnande inte i detta sammanhang är att jämställa med vanliga godmansförordnanden utan snarare är att se som ett uppdragsförhållande mellan Kammarkollegiet och den förordnade. Det rör sig här om civilrättsliga förfoganden och kollegiet bör i vanlig ordning kunna utse ombud att företräda fonden. *Stockholms tingsrätt* tillstyrker utredningens förslag men gör reflexionen att institutet god man för Allmänna arvsfonden skulle kunna avskaffas och Kammarkollegiet skulle kunna fullgöra sin förvaltningsuppgift vid boutredning och omhändertagande av gåva genom att anlita olika uppdragstagare t.ex. advokater.

Kammarkollegiet tillstyrker utredningens förslag att uppgiften att utse och entlediga god man för Allmänna arvsfonden flyttas från tingsrätterna till Kammarkollegiet. Den gode mannen kommer då i högre grad än i dag att bli ett ombud som inom de ramar kollegiet anger skall handla på Allmänna arvsfondens vägnar. Härigenom kan effektiviteten höjas dels genom att kollegiet får kännedom om dödsfallet tidigare än idag och kan påbörja utredningsarbetet tidigare, dels genom att kollegiet får möjligheter att lämna bindande föreskrifter för den gode mannen. Kollegiet ifrågasätter om det i lagen behöver anges i vilka fall en god man skall förordnas. Kollegiet bör självt kunna bedöma i vilka fall en god man behövs för att ta tillvara arvsfondens rätt och på vilket sätt detta bäst kan ske.

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker med tvekan utredningens förslag. Ett alternativ är enligt styrelsen att landets länsstyrelser kan anförtros denna uppgift. *Sveriges domareförbund* tillstyrker utredningens förslag men framhåller att överföringen från den domstol som registrerar bouppteckningen efter den avlidne till Kammarkollegiet, kan innebära vissa komplikationer i den praktiska tillämpningen. Förbundet avser det förhållande att det ibland förekommer att en bouppteckningsförrättare tar med sig en person som företrädare för Allmänna arvsfonden till bouppteckningsförrättningen, utan att denne varit förordnad som god man för fonden. Tingsrätten har därefter, sedan bouppteckningen ingetts för registrering, förordnat den personen som god man. Därefter har bouppteckningen registrerats. Det lämpliga i ett sådant förfarande kan i och för sig ifrågasättas. Förfarandet har dock varit praktiskt i oomplicerade fall.

5 Avstående av arv

Utredningens förslag

I samband med att fonden avstår från arv som består av egendom av bl.a. kulturhistorisk betydelse, skall fonden kunna avstå ett belopp av

det arv som tillfallit fonden att användas för sådana omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Det skall föreligga synnerliga skäl för att beloppet skall kunna avstås.

Den som vill att fonden skall avstå sin rätt till arv skall ge in ansökan till Kammarkollegiet i stället för som idag till länsstyrelsen. Ansökningstiden skall begränsas till tre år efter dödsfallet eller från det att arvet tillfallit fonden genom preskription.

Beslut om avstående av arv fattas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande av Kammarkollegiet. Beslut om avstående av arv skall inte längre vara villkorat av ett tillstånd från riksdagen.

Remissinstansernas svar

Endast fem remissinstanser har i sina remissvar berört frågan. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att det kan vara lämpligt att bestämmelsen om riksdagens tillstånd om avstående av arv i vissa fall tas bort.

Kammarkollegiet tillstyrker att det införs en möjlighet att avstå ett belopp under de förutsättningar som anges i förslagets 22 § andra stycket. Kollegiet anser emellertid att det i motivuttalanden bör understrykas att, med undantag av sådant belopp, det endast är sådan egendom som i sig är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt som kan avstås. Uppfyller t.ex. endast en del av en fastighet kraven på egendomens karaktär skall det inte kunna komma ifråga att avstå resten av fastigheten som består av t.ex. skog utan sådan betydelse för att tjäna som finansieringskälla. Avståendet skall i dessa fall endast komma ifråga som bidrag till att t.ex. lägga om ett tak och avse ett kontant penningbelopp. Beloppet skall vara bestämt och direkt knutet till det behov av omedelbara åtgärder som är nödvändiga för att bevara egendomen. Medlen skall inte få användas till kommande drift och underhåll. Kollegiet tillstyrker även utredningens förslag vad gäller möjlighet att avstå försäkringsbelopp under de förutsättningar som anges i 21 § samt tidsbegränsningen till tre år inom vilken en ansökan om avstående skall göras.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att förslaget om att ansökningar om avstående skall inges direkt till Kammarkollegiet medför en förkortning av handläggningstiden för dessa ärenden. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* tillstyrker varmt den förslagna 22 §. Regeln bör kompletteras med instruktioner för Kammarkollegiet och den gode mannen att se till att byggnader som är värda att bevara blir erbjudna ortens scoutkårer eller andra lämpliga föreningar. Kulturmiljöenheten vid vederbörande länsstyrelse kan bistå med råd och hjälp. Länsstyrelsen anser vidare att det är mer praktiskt att ansökan om arvsavstående ges in till Kammarkollegiet men framhåller att det är viktigt att kollegiet driver ärendena utan dröjsmål och i god kontakt med de lokala och regionala myndigheterna särskilt när det är fråga om att ta hand om och ge ny ägare åt fastigheter på ofri grund.

Pensionärernas riksorganisation har inga erinringar mot utredningens förslag i dessa avseenden.

Utredningens förslag

Stöd ur Allmänna arvsfonden undantas uttryckligen från skatteplikt. Egendom som förvärvas genom att arvsfonden avstår från arv som är av väsentlig betydelse från kulturhistorisk synpunkt eller från natur- eller kulturvårdssynpunkt med eventuellt tillhörande kontantbelopp undantas från arvsskatteplikt.

Remissinstansernas svar

Kammarkollegiet anser i likhet med utredningen att arvsavståenden i enlighet med 22 § skall vara fria från arvsskatt. Arvs- och gåvoskattelagens nuvarande konstruktion bygger på att det är mottagarens status som avgör om förvärvet är skattefritt. Enligt utredningsförslaget är det istället egendomens status som är avgörande för om skattebefrielse skall föreligga. En ändring enligt förslaget skulle därför medföra att lagen blir assymetrisk. Med hänsyn till detta och till att arvs- och gåvoskattelagen är under omarbetning, anser kollegiet att frågan om skattebefrielse även i fortsättningen i avvaktan på en ny arvs- och gåvoskattelag får lösas dispensvägen. *Fritidsforum* anser det viktigt att det lagregleras att stöd ur Allmänna arvsfonden inte är skattepliktigt.

7 Information

Utredningens förslag

Allmänheten bör ges kontinuerlig information om fondens struktur och ändamål och inom vilka verksamhetsområden medlen används och vilka effekter användningen fått. Den föreslagna Arvsfondsdelegationen bör därför svara för att erforderliga, kontinuerliga informationsåtgärder vidtas. Den årliga redovisningen till riksdagen bör göras mer tillgänglig för allmänheten.

Remissinstansernas svar

Samtliga remissinstanser som berört denna fråga har påpekat vikten av utökade informationsinsatser. Ossiian Larnstedt påminner om att den jubileumsskrift som gjordes för att dokumentera fondens verksamhet under femtio år gav kunskap om fonden och dess ändamål och att den borde följas upp genom en årlig redogörelse för fondens verksamhet.

Utredningens förslag

Genom att mottagarna av stöd ur Allmänna arvsfonden åläggs en lagstadgad skyldighet att redovisa hur medlen används blir det möjligt att följa upp genomförda projekt och dess effekter. Det är önskvärt att projekt i den mån det är möjligt redovisas enhetligt och att medelsmottagarna i sin redovisning också utvärderar sina insatser. Kraven på utvärdering bör dock stå i relation till projektets storlek och stödets nivå. Arvsfondsdelegationen bör utveckla metoder för utvärdering och effektmätning utifrån övergripande mål och syften.

Remissinstansernas svar

Remissinstanserna är överlag positiva till utredningens förslag. *Statens handikappråd*, *Statens institut för handikappfrågor i skolan*, *Statens ungdomsråd*, *Riksrevisionsverket*, *Riksidrottsförbundet*, *Rädda barnen*, *Röda korset* m.fl. framhåller vikten av att sprida information om erfarenheterna av genomförd försöksverksamhet och pekar också på möjligheterna att detta arbete kan ske i samråd mellan delegationen och berörda myndigheter/organisationer.

Rädda barnen anser att delegationen också skall ha ett uttalat ansvar för att resultaten av försöksverksamhet sprids och att särskilda medel bör avsättas för att t.ex. genomföra tematiska redovisningar av resultaten.

9 Övriga synpunkter

Riksrevisionsverket menar att det finns anledning att tydligare ange vilka principer som skall gälla för den ekonomiska förvaltningen av Allmänna arvsfonden. Verket anför vidare att det inte är tillfredsställande att Allmänna arvsfondens bokslut enligt nuvarande ordning inte revideras av vare sig Riksrevisionsverket eller av andra revisorer.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 januari 1994.

Närvarande: statsminister Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande:

Regeringen beslutar proposition 1993/94:124 Ny lag om Allmänna arvsfonden